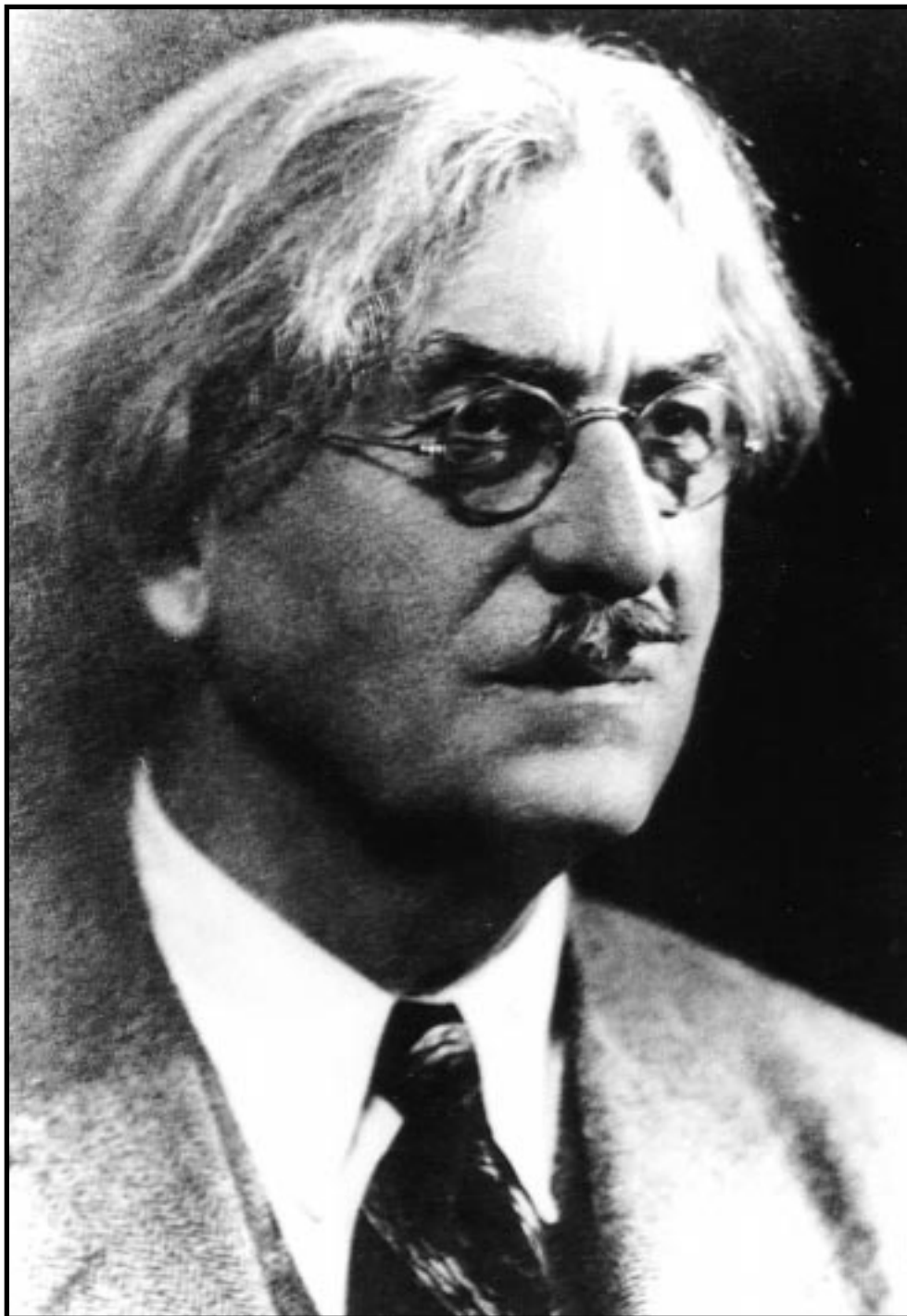
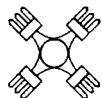

BIZONÍ VÍTR

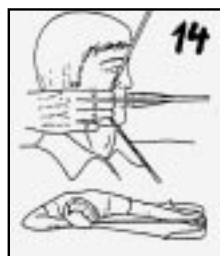
KE KRÁSE CESTOU TĚLA • K PRAVDĚ CESTOU MYSLI • K SÍLE CESTOU DUCHA • K LÁSCE CESTOU SLUŽBY

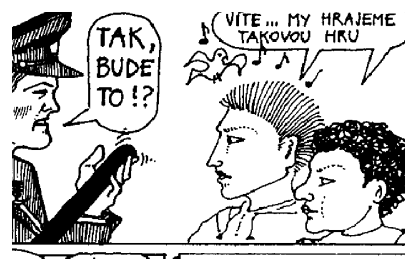
“THE BUFFALO WIND“ • VYDÁVÁ LIGA LESNÍ MOUDROSTI “THE WOODCRAFT LEAGUE“

2'00

COPAK HEZKÉHO NAJDETE V TOMTO ČÍSLE?

Co se mi nelíbí	str. 3
Z naší Totemové desky	str. 4
Rozhovor	str. 6
Severozápadní Indiáni	str. 7
Móda do lesů, vod a strání..	str. 8
Sportovní lukostřelba	str. 10
Stránky přírody	str. 12
Hau kóla – šipy	str. 14
Mašketonituka he	str. 15
Přírodní národy	str. 16
Colterův běh	str. 18
Každý tam nemusí	str. 20
Volání dále	str. 22
Hliněná initi	str. 23
Stránka poezie	str. 24
Recenze	str. 25
Pro chytré hlavičky	str. 26

BIZONÍ VÍTR, časopis vydávaný Ligou lesní moudrosti. Určeno pro vnitřní potřebu. Šéfredaktor Josef Porsch – Ablákela. Redaktoři: Aleš Sedláček – Tokaheya, Miloslav Polášek – Poly, Jakub Vávra – Čanešiča, Pavel Spálený – Yučikala. Autoři jsou vždy uvedeni kurzívou pod svým článkem. Grafická spolupráce Vladimír Veselý – Hája. Distribuce: kmen Mawadani. O korektury se stará: Katka Benešová – Wičanhipi, Iva Vilhumová – Hota a Klára Bujoková.

Adresa redakce: Liga lesní moudrosti – Bizoní Vítr, Senovážné nám. 24, 116 47 Praha 1, e-mail: bizoni.vitr@post.cz.

Přetiskování obsahu povoleno pouze s písemným souhlasem redakce nebo autora a s udáním pramene. Příspěvky redakce vrací jen na vyžádání autora. Názory autorů článků nemusí souhlasit s názory redakce.

Podávání novinových zásilek povoleno Českou poštou, s.p., Odštěpným závodem Praha, č.j. nov 5267/95 ze dne 4.7.1995. Reg. číslo 545, ISSN 1210-5252. Ročník 10. Číslo 2. Náklad 500 ks.

Cena pro členy LLM v příspěvcích, v obchodech 27,50 Kč, pro předplatitele 20 Kč.

Obrázek na titulní stránce: Ernest Thompson Seton při svém pobytu v Praze roku 1936 (foto archiv J. Bláhy).

CO SE MI NELÍBÍ

Halóó, pomóóc, zachraňte mě někdo!

(pohled z trochu jiného světa)

(7. – 9. 4. 2000)

Visím tady za uši přikolíkovaný k prádelní šňůře! Že prý strašně smrdím kouřem! No chápete to?

To si vám teda musím postěžovat! Já měl totiž tenhle víkend vůbec strašnou smůlu. Všechno to začalo už v pátek, kdy jsem byl omylem sbalen do batohu. Moje paní je totiž velký člen kmene Vlků a ti pořád někam jezdí, jako by jim v teple u televize nebylo dobře. Tentokrát jsem si říkal: „Prší a je zima, tak to se stejně za chvíli vrátíme.“ Ale kdeže. Když jsme přišli na Zvonařku, už tam bylo tolik lidiček, že mě málem rozmačkali. A jenom mě moje paní vytáhla, abych se nadechl, uviděl mne jeden vousáč (co mu všichni říkali Starej Vlk) a ten na celý nádraží začal křičet: „Jé, to je Zajíček Ropáček!“ Taková ostuda!

Ale tím moje trápení teprve začalo. Když přijel autobus, okamžitě jsme ho naplnili od kufru až po střechu. A kde ještě zbyla skulinka, tam přistoupili další lidi cestou, takže jsem nakonec ležel na obrovské hromadě batohů a na mně ještě přešlapoval ratlík pouliční a skoro dvě hodiny mi funěl a slíntal na uši. A tak jsem ani neslyšel, jak děti kolem mě krásně zpívají.

Pak nás najednou, myslím, že ve vesničce Svojanov nebo tak nějak, všechny vyhnali ven napospas větru a dešti. A rovnou vzhůru do strašlivě prudkého kopce – prý na hrad. No, hrad tam sice stál, krásný, i s vysokou věží, ale mně se na něj vůbec nechtělo. Naštěstí jsme se zabydli v nějaké chaloupce v podhradí. Ale nevím, který to rarášek pokousal ty naše dospěláky, že museli vymyslet ten strašidelný pochod nočním lesem. A ještě u toho měla chudinka moje paní hledat nějaký obrázky! No hrůza! Ještě teď mám celej kožich zjezenej.

A aby toho nebylo málo, ještě nás přinutili jít spát nahoru na hradní věž. Všude tma, déšť, vítr, vrzající prkna, příkré schody, hvízdající meluzína a cvakající zuby kamarádů. No a ještě ta Bílá paní nebo Hamerlík na praseti a je to komplet jak z hororu!

A ráno, sotva jsem se trošičku vyspal, jsou už všichni tady nahoře a zpívají Sluníčku. Jenomže ono stejně nic. Cha, cha. Vidíte, já jsem to říkal, že máme zůstat doma.

S
O
U
T
Ě
Ž
B
V

Jaký typ brýlí nosí Homér?

Tato strana poskytuje prostor názorům různých lidí na věci, které by podle nich měly být jinak. Nemusejí vyjadřovat stanovisko LLM či redakce.

No, ale co to? Teď mě moje paní odložila. A kdo mě bude zahřívát? No to se mi snad jenom zdá? Že prý bych jí zavázal, až bude běhat po lese od šifry k šifře. Že prý jí tlačím na břiše, když válí sudy z kopce. Že by mě zamáčkla, až se bude plazit travou. Že prý by mě ztratila, až bude bránit poklad. Že prý by mě pokecala, až bude obědvat špagety. Že prý nevím, co je to azimutový závod, a vůbec, že prý neumím zpívat! No, to je pravda. Ale stejně mě ještě teď bolí hlavivky. To jak jsem na ni na hradě křičel, když musela jít s šátkem na očích. „Dopravaá, néé, trochu víc doleváá, pozóór, před sebou máš schody.“ A dospěláci protiváci se jenom smáli.

Já, kdybych nebyl vegetariánem, všechny bych je pokousal. Nebo kdybych byl alespoň větší. Normálně si mě večer u táboráku jeden halama spletl s buřtem a chtěl si mě opíct, brrr.

Jediné spřízněné dušičky jsem potkal. A to přímo uvnitř hradu, na výstavě keramických pohádkových postaviček a jiných pajduláků. Ale ti se stejně jen smutně koukali přes sklo a šuškali mi: „My ti tak závidíme, chlupáčku, že si můžeš s paní jezdit sem a tam po světě. Sedět pořád doma, to je hrozná nuda.“ No to je asi pravda, ale bráškové plyšáci, BRAŇTE SE! Vždyť s takovou Vlčí smečkou nám za chvíli všechny děti utečou. A kdo nás bude rozmazlovat? Vždyť oni už ani nefňukají. A při všech těch hrách, písničkách a Pavčinych pohádkách si na nás ani nevzpomenou. A tak to přece nemůžeme nechat.

Evča z kmene Vlků

Vážení čtenáři! Naše soutěž, která se pravidelně objevuje na tomto místě, spočívá v jednoduchém předpokladu: pokud Bizoní vítr čtete pozorně, budete moci snadno odpovědět na naši otázku. Buď nám zašlete koncem roku odpovědi na otázky ze čtyř čísel najednou, nebo je přivezte na sněm LLM (tam se bude konat i vyhodnocení). Odměny jsou veliké – jelenice, knížky, korálky! Neváhejte.

Z NAŠÍ TOTEMOVÉ

buď si vědom cože?
nezapomeň ále,...
blíží se to no jó.
srovnej s proč?
nestihneš to to je dobrý.
pomůžu ti ano.
snaž se ano.
začni ano hned.
ZAČNI vždyť už DĚLÁM
ZAČNI !!! DĚLÁM

DĚLÁM...
(už nemůžu)
DĚLÁM
DĚLÁM
už nemůžu!!!

VYDRŽ!

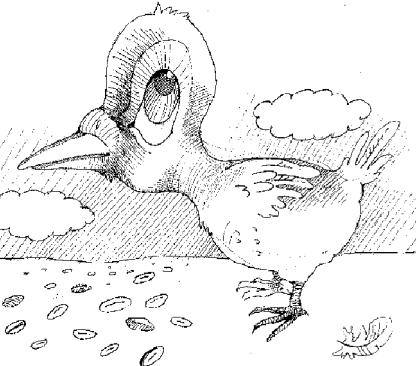
UŽ JSI BLÍZKO!

(MATURITA)

UF.

Pavel Vávra – Tuky

kresba: Jakub Štěpánek – Kimimila Wičaša

**Vítáme v našem
kruhu nový kmen
Zálesáci
z Ĥavličkova
Brodu a okolí!**

CO NOVÉHO V LIZE

Liga lesní moudrosti

je nezávislá samostatná organizace, sdružující chlapce i dívky, muže i ženy se zájmem o woodcraft, výchovné hnutí, které vytvářel americký spisovatel, malíř, přírodovědec a pedagog Ernest Thompson Seton. Cílem Ligy je přivést člověka do přírody a naučit jej v přírodě pobývat jen s nejnütnějšími vymoženostmi civilizace, aby se tak vzkřísily jemnější stránky jeho ducha a jeho vědomí sounáležitosti s prostředím, ze kterého vzešel. Činnost členů Ligy lesní moudrosti je spjata s tábořením. Kromě běžných forem táboření obohacujeme svoji činnost i primitivním tábořením po vzoru Indiánů, pravěkých lidí i jiných přírodních národů. Liga lesní moudrosti nechce z lidí vychovávat Indiány či pravěké lovce, nehlasá útěk z civilizace do přírody. Klade si jen za úkol vrátit člověka tam, kam patří, a pomoci mu nalézt kořeny skutečného lidství.

V programu Ligy je život v přírodě, spojený s pozorováním, přemýšlením, zhotovováním různých předmětů. To však nemá vést k učenosti a samoučelnosti, ale je vždy pouze prostředkem k výchově charakteru, na cestě k lidství. Za tyto zkoušky jsou udíleny woodcrafterům pocty – orlí pera a tituly lesní moudrosti. Tyto pocty nevedou k soutěživosti, ale jsou osobním měřítkem na životní cestě každého woodcraftera.

Kmen Wabash

pořádal 1. dubna 2000 Kuličkádu v ostravské zoo pro kamarády a oddíly. Kuličkáda probíhala odpoledne od 13. hodiny až do večera. Přivítat jaro a zahrát si kuličky přišlo asi 200 přátel z osmi ostravských oddílů. Soutěžilo se ve čtyřech disciplínách, a to: hod na důlek, hod do lahve, hod na branku a jízda po prkně. První tři umístění v každé disciplíně si odnesli malované placky a ručně vázané bloky. Celý den krásně svítilo sluníčko. Po skončení jsme se ještě byli projít po zoo a navázali kontakty s jednou paní ošetřovatelkou. Taky nás vzala k žirafám, kam se běžný návštěvník zoo nedostane. Žirafy jsme krmili starým chlebem a důkladně si je pohladili. Taky zrovna ve vedlejší výběhu snesla pštrosice vejce. A jelikož se bralo do umělé líhně, tak jsme si mohli potěškat, jak je takové pštrosí vejce těžké.

Davy – písmák kmene

Kmen Ĥapáč

hledá dva schopné náčelníky dětských rodů (od září). Kontaktní telefon: Ivana Dalíková – Viktorka 02/651 39 42 (večer po 20,00).

WWW.WOODCRAFT.CZ

Cožepak to je? No, přece „ligová“ internetová (webová) nová adresa. Na těchto stránkách se stále pracuje, a tak se na nich časem objeví mnoho a mnoho dalších informací a věcí pro každého woodcraftera nebo zájemce o LLM.

Tímto Liga rozšířila své informační zdroje pro lidi 21. století.

Na valné hromadě se většina zúčastněných shodla na tom, kolika členy by Liga měla oplývat. Bylo to určitě víc, než je teď. Chceme-li ovšem mít o něco více duší ve svých řadách, musíme o sobě umět dát vědět.

A internet to umí...

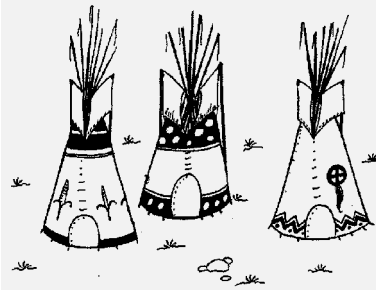
Jen si to představte, někdo brouzdá a brouzdá internetem, až dobrouzdá na tu naši stránku – www.woodcraft.cz. I řekne si, to by mělo zkoušet moje děcko (manželka, strejda, babička). Kampak se mám obrátit? Podívá se na mapu naší republiky, vybere si svůj okres a zjistí...

... na kohopak, že se to má obrátit. To však, bez podpory vás – náčelníků – vzhledem ke stávající legislativě, není možné. Bez vašeho souhlasu brzy nebude možno nejen na webových stránkách uveřejnit vaši adresu – kontakt na vás. Jinými slovy, tímto bych vás rád požádal o váš souhlas k uveřejnění vaší adresy, pokud jste mi jej nedali již na Valné hromadě. Stačí písemné prohlášení s Vaším podpisem poslané na adresu kanceláře Ligy lesní moudrosti.

Pavel Spálený Yučikala Wičaša
(yucikala@post.cz)

Podalo se nám rovněž znovu-navázat kontakt se slovenskou Ligou lesnej múdrosti (najdete ji na adrese www.geocities.com/woodcraft_league).

Na jiné internetové adrese, a to <http://setonchronicles.listbot.com> najdete elektronickou podobu již čtyř čísel časopisu The Seton Chronicles, vydávaným ETS Institute.

DESKY

Velká hra Vlků určená pro stráže i kmene je tady!

Starší členové kmene Vlků čas od času vyhlásili „Velkou hru“, při které chtěli zaměřit pozornost členů na některé konkrétní úkoly (například příliš sportu a přírody a málo tábornické praxe – hra tedy bude o přírodě a táboření). Vítězem hry pak byl každý její účastník. Vždyť nemusel hru vyhrát, i jen jediný splněný úkol byl přece splněným činem. Na nejlepší však čekala odměna, která dlouhá léta připomínala úspěch jejího majitele.

Jaká jsou pravidla? V následujících čtyřech číslech našeho časopisu budete na této stránce nalézat „úkoly“, které činy si splnit, spolu s návody, jak na to. Jde jen o návrhy. Hra je určena nejen kmenům, ale také strážím, jednotlivcům i partám kamarádů! Stačí si splnit tato orlí pera a poslat o tom zprávu organizátorovi, Starému Vlkovi (Jára Suský – Starý Vlk, Luční 32, 616 00 Brno, d. 05 74 92 02, pr. 05 42 21 61 61). Na této stránce se budou shromažďovat informace o tom, jak kdo ve hře pokročil. A jaká je cena? Inu, nechejte se překvapit. V kmeni Vlků hrají o deku – hudsonbajku. A věřte, že se hra těší značné oblibě. Takže vzhůru do toho!

1. List úkolů

1G/1 Přemet stranou: Udělej správně hvězdu

2L/6 Otisky listů: Udělej sadu otisků (modrotiskové, kouřové, barvou apod.) listů 20 druhů dřevin (stromů nebo keřů). Označ je a doplň ilustraci celkového vzhledu stromu. Viz vzor

3G/1 Vazba deníku: Svaž zápisník (památník, deník) s nejméně 48 stranami (formát A6 nebo větší) do pevných desek, zdobených malovaním a použij jej na vedení záznamů o hře Starých Vlků. Viz vzor

4E/7 Ptačí krmítka: Vyrobně sám tři druhy závěsných krmítek, celkem 10 funkčních kusů (kmínků s otvory, kokosová skořápka, šňůrky suchých plodů...) a zavěs je tak, aby je navštěvovali ptáci. Zdůvodni umístění a použité krmivo. Viz vzor

Poznámka přepisovatele: Zde je text ponechán v původním dialektu. Bohužel nésu místní a tak neznám jeho přesný pravopis. Důvěřuji tedy Vlkovi a tupě opisuji z jeho předlohy.

Děkuji za pochopení Tokaheya

VYROB 10 KRMÍTEK (ASPOŇ TŘI DRUHY)

Potřeby: Zelený „PET“ ky od Mattoni, pracovní nůž, jehlu nit, provázek, dlouhých suchů trávu.

Nejlíp snad ide popsat výroba „Mattoni“ krmítek, když si dobře prohlédnete ty následující obrázky.

TYP A

„PET“ ku pořádně omyjeme zevnitřku aj zvenku (odstraníme zbytky etikety). Nepoužíváme obale od ochucených vod!! Trestí z nich smrdějí aj po rokoch.

Ve podní části vyřízneme dvě díry, každou asi o velikosti 1 obvodu. Spodní okraj otvorů musí být alespoň 5 cm nad dnem „PET“ ky. Na dno nádoby vložíme zátěž (kámen, stěrk), aby bylo krmítko ve větru stabilnější

Za výstupek na hrdle se dá dobře upevnit provázek. Měl by viset na obě strany, aby krmítko bylo v klidovej poloze svile. Horní část „PET“ ky obalíme suchů trávů. Táto stříška chrání „PET“ ky před namrzáním a působí aj esteticky.

TYP B

Závěsný krmítko pro sýkorky uděláte z horní části „PET“ ky. „PET“ ku uříznete v zúženém místě. Obrátíte dnem navrch. Do takovýhoto „pohárku“ dáte špagát s uzlama a zvon zalezete směsú semínek a roztaveného sádla.

TYP C

Na provázek pomoci jehle navlíkněte šípky atd.

VAZBA ZÁPISNÍKU O 48 STRANÁCH

V minulosti sem svázal najmíň 9 knížek (mezi nima aj svitek), ale čin „Zvaž deník a ozdob malbů“ ešče nemám a tak si ho v tejto hře splním.

Potřeby: papír na listy, kartón na desky, tužší papír na předsádku, jehla, nit, nůžky, lepidlo „Herkules“, štětec, plátno na hřbet a látku na přebal desek, pravítko, pracovní nůž, provázek.

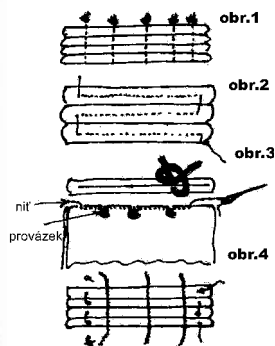
Připrav si papír pro budoucí deník, poskládej ho (nejvíc 3 listy) do bloku a řádně ho uhlad.

Poskládej jednotlivé bloky na sebe a naznač pět míst pro nařiznutí hřbetu (obr. 1). Na vyznačených místech nařizni hřbety do hlúbky 2 mm a bloky sešij podle obr. 2. Na konci každého bloku udělej knihařskej suk a pokračuj v šití (obr. 3)

Před sešitím každého bloku, protahne prostředníma třema zářezama provázek a stěh šití pak vedeme tak, aby se nevyvlíkl (obr. 4). Po ukončení šití svážeme provázky k sobě (vždy jen stranou a, b) a svazky tak dobře k sobě stáhne. Po té k bloku přilepíme předsádky z tužšího papíru, (obr. 5).

Na pevný jemný plátno nanese lep. A plátno přilepíme na sešitý blok (obr. 6). Nezapomeň na hřbet vazby, musí být mírně vypučenej. Jako lep možeme použít plagátovací lepidlo, tiskařskej lep, nebo třeba Herkules. Každý lepení musí pořádně zaschnout (několi hodin). Samostatně uděláme desky. Pozor!! Musijú být trojdílný. Ináč zničujú vazbu!

Nachystáme si svazovací papír nebo látku a na ní vyznačíme místa pro desky a hřbetní díl. Potem kartóny natřem lepidlem a přiložíme na svazovací látku (nezapomeň na mezeru mezi dílama desek!). Desky zatížíme a necháme uschnout (obr. 7). Blok a desky se k sobě lepijú za desky a předsádky, né za hřbet!! Na hotovém dílu nakonec pracovním nožem zarovnam okraje listů.

Je překrásný jarní den. Všechno kvete, nasávám neopakovatelnou vůni jarního vánku. V rybníce odplavává smrtka. Odešla zima. Přišlo jaro. Teď už je to jisté.

Ten den jsem blíže poznal jeden kmen Ligy lesní moudrosti – JILM. Ten den byl naplno prožitý. Vynášení smrtky s koledováním. Reakce lidí. Utopení smrtky. Prohlídka klubovny na kraji lesa. Ukázka neobvyklého zahajování a ukončování schůzek, na kterém se podílejí malé děti. Návštěva u náčelníka doma a posezení u kávičky. Rozhovory o západní civilizaci a kulturním relativismu, o jilmech. O zavádění lidových zvyků. O lidských vztazích. Se Sokolem, náčelníkem JILMU, kmene z Holoubkova u Plzně (mnozí znáte Holoubkov podle proslavené army prodejny) jsem se seznámil už na Čotokvě. A musím říci, že jeho názory na mě udělaly velký dojem. Proto jsem se rozhodl vyzpovídat ho.

1. Můžete se nám na začátek trochu představit? Zájmy, jak jste se dali dohromady, kolik vás je?

Jsme v Lize lesní moudrosti novým kmenem. Ale v Holoubkově působíme již od roku 1982. S naší historií jsem seznámil čtenáře Wampumu Neskenonu (3/92). V letech 1992 – 1995 dosáhl JILM svého zenitu. Pak jsme opustili skautskou organizaci v naději na větší svobodu kmenového života. Dva roky jsme působili na volné noze. Šli jsme svou cestou, naše skautská přátelství zůstala. Věnovali jsme se převážně poznávání a ochraně přírody. V roce 1998 jsme postoupili do národního kola soutěže Zelená stezka – Zlatý list, což byl historický úspěch. Ale potom nastalo vakuum činnosti a koncem téhož roku došlo k totální výměně členské základny. Začínám sám s dvanácti 8 – 9 letými dětmi. První rok je obdobím zasvěcování do lesní moudrosti. Letos se vrátilo pět bývalých členů. Překvapili neobyčejnou aktivitou a zájmem. Těším se, že opět začnou pracovat rody, posílí se duch kmene a konečně snad vychováme nástupce.

2. Co děláte a na co se zaměřujete v kmene i civilně? Jste zaměřeni na ochranu přírody nebo jinak? Ukazujete se také někde na veřejnosti?

Hlavní náplní činnosti našeho kmene zůstává poznávání a ochrana přírody. Další zájmovou oblastí je kulturní dědictví regionu – historie (Keltové), lidové zvyky vycházející z pohanských i křesťanských tradic, venkov-

ský život spjatý s rytmy přírody. Podílíme se na veřejném životě obce (620. výročí založení, Masopust, Den Země, Benátská noc, Den dětí, Běh míru apod.).

3. Proč zrovna LLM?

Vznikli jsme pod názvem Oddíl lesní moudrosti. V roce 1986 jsme se zapojili do akce Mapování jilmů. V naší obci jsme napočítali celkem 34 vzrostlých jilmů (28x jilm drsný, 6x jilm habrolistý), z velké části kolem hráze Holoubkovského rybníka a pak také v parku Markovy vily a u Zámečku. Téměř všechny jilmly byly napadeny grafiózou a my jsme byli svědky jejich odumírání. Uschlá torza stromů byla vykáčena.

Někomu v té době vadil Oddíl lesní moudrosti. Provokoval svým názvem. Hledali jsme takové východisko, abychom mohli dále existovat a přitom se nemuseli vzdát svých ideálů. Mluvil jsem o tom se svým přítelem Řešetlákem a právě on přišel s návrhem: „Nechtěli byste se jmenovat JILM?“ Samozřejmě, že chtěli. Bylo to přesné ono. I tenkrát se nás ptali, proč JILM? Naším jsme vysvětlili, že je to zkratka pro Junáci indiánské lesní moudrosti. A těm zvenku jsme snadno odpovídali: „Víte, u nás rostly krásné stromy...“

S vymíráním jilmů jsme se nesmířili. Sehnali jsme pár semínek a vypěstovali čtyři semenáčky, které jsme po dvouleté péči vysadili do přírody. Bohužel, když letorosty přerostly ochranné pletivo, pochutnaly si na nich srny.

Jediný stromek přežil všechny nástrahy a úskalí mládí a má se k světu. Ale víme i o jednom velkém jilmu, který odolal grafiózové epidemii. Letos v květnu ho navštívíme a poprosíme o pár semínek, z nichž vypěstujeme nové semenáčky. Mladé stromky pak vrátíme do naší zelené krajiny.

4. S jakými předsevzetími jste do LLM šli? V čem vás zklamala? Co vám chybí?

V době, kdy se formovala nová členská základna kmene, byl jsem už dva roky stráží LLM a měl jsem za sebou Čotokvu. Poznal jsem ligové ovzduší a řadu bezvadných lidí. Mnohé osobnosti minulého i současného českého woodcraftu jsou mi životním vzorem. Proto jsem logicky svým svěřencům navrhl vstup do Ligy lesní moudrosti.

Od Ligy jako organizace očekáváme inspiraci a podporu kmenového života. Hodně woodcrafterů v LLM velmi silně prožívá indiánský kult. Obdivuji všechny ty krásné věci, vyrobené vlastní rukou, atmosféru obřadů, vážnost duchovních prožitků. Rád se účastním, ale stydím se chodit moc blízko, abych nerušil. Mám již svá indiánská léta za sebou (nebyla zdaleka tak intenzivní, jak se jeví v Lize). Objevil jsem ve woodcraftu jiná nová dobrodružství – filosofii, lidovou moudrost, studium přírody, službu, zbožnost... Trápí mne smutné oči mých bratrů a sester nad názorem, který neklade rovnítko mezi woodcraft a indiánskou

romantiku. A jsem vděčný, když nás jako kmen i jako jednotlivce dokážete tolerovat takové, jací jsme, se všemi našimi nedostatky, chybami i odlišnými názory.

4. Jaké jsou vaše tradiční akce?

Čtyřikrát do roka se scházíme ke sněmovnímu rokování. Máme ustálený způsob zahajování a zakončování schůzky. Vytváříme novou kmenovou tradici: předvánoční advent, Masopust, Vynášení smrtky, Slavnost prvního koupání, Svatojánská noc, svátek našeho patrona sv. Františka, poutě k posvátným místům...

5. Co je pro tebe osobně woodcraft?

Woodcraft je mi životním kompasem. Čtyřnásobný zákon tvoří základ mého životního názoru. Mám ideál, který se snažím naplnit. Je to cesta k dobrovolné skromnosti, k prostému lidství... Člověk není Bůh, nemůže proto dosáhnout božské dokonalosti. Je však v jeho silách dosáhnout dokonalého lidství? Často se musí mnohého vzdát, aby nepohoršil své slabé bratry (sv. František), kolikrát zapře svůj ideál, aby pomohl bližnímu. Dvanáct paprsků čtyř světél lesní moudrosti je mi zpovědníkem, ke kterému se uchyluji, když jsem pochybil. Jsou mi rádcem ve chvílích důležitých rozhodnutí. Liga lesní moudrosti je společenstvím dobrých lidí. Přál bych si, aby každý z nás, členů kmene JILM, byl tak dobrým člověkem, aby do tohoto společenství směl právem patřit. Děkuji za rozhovor.

Ptal se Josef Porsch – Ablákela, odpovídal Josef Sokol – Sokol.

Legenda k našemu znaku:

Jilmová větvíčka znázorňuje naši pozemskou pout. Základní podmínkou existence živých tvorů je kyslík, který produkují zelené rostliny (zeleň listová). Pupen skrývá tajemství, které čeká na konci naší cesty a které nikdo z nás nezná. Jilmový květ symbolizuje Lesní moudrost, kterou jsme potkali na této své pouti životem. Čtyři kvítky znamenají čtyři cesty (Cesta těla, Cesta mysli, Cesta ducha a Cesta služby) vedoucí ke čtyřem světům (Světlo krásy, Světlo pravdy, Světlo síly a Světlo lásky), ze kterých vychází dvanáct zákonů lesní moudrosti (cípy okvětí). A květní tyčinky? To jsou všichni lidé, kteří chtějí být skutečnými lidmi, a proto jdou po cestách Lesní moudrosti. Hnědý kruh připomíná Matku Zemi, která nás nosí, živí i pochovává. A kruh bez začátku a konce: to je nekonečný Otec Vesmír.

OKRADENÍ INDIÁNI?

Fred „Sonny“ Woodruff, Indián z kmene Quinaultů, poskytl BV exklusivní rozhovor

Indiáni severozápadního pobřeží navštíví Prahu ve dnech 15. – 17. března 2000.

Takto zněla zpráva, která se k nám dostala koncem února. Nikdo moc nevěděl, o co jde, a ani mail z americké ambasády moc světla nevnese. Nakonec se našťestí aktivity chopil etnolog Jakub Plášek a připravil pro hosty zázemí. A tak jsme ve středu po zpívání vyrazili do, dnes již bohužel zrušené, literární kavárny v Týnské ulici. Byli jsme zvědaví, co že nám ti Indiáni předvedou. Sešel se tam skoro celý výkvět pražské woodcrafta-indiánské scény. A čekali jsme a čekali...

Dávno po tom, co měl začít program, Indiáni dorazili. Mrazivé pohledy podobné těm, které viděl ne jeden bílý muž těsně před svou smrtí z rukou rudochů. Co se stalo? Zaryté mlčení, ještě vražednější pohledy.

Náhle začnou sborově zpívat velmi silnou píseň. Mrazí nás v zádech. Pak vystupuje imponantní muž s baseballovou čepicí upletenou z jalovcové kůry (*cedar*): „Přišli jsme sem v míru, podělit se s vámi o naši kulturu a přitom nám hned po příjezdu do vašeho města ukradnou (nete) auto i se všemi našimi posvátnými věcmi! Chceme teď za ně držet smutek, s nimi odešla i část naší duše!“ A tak jsme se posadili, abychom drželi smutek s nimi.

„Můžeme držet smutek s vámi nebo máme odejít?“, zaznělo z našich řad.

„Odejděte!“, zněla odpověď. A tak jsme šli. Celí rozpačití.

Druhý den ráno mi volá Jakub Plášek, že vše je jinak. Indiáni se totiž po příjezdu do Prahy stavili na jídlo. Po opuštění restaurace ztratili v našem starobylém městě orientaci, a tím pádem nenašli svůj vůz. Později večer ho policie našla stát na jeho původním místě a Indiánům dopravila.

Indiáni, po šťastném shledání se svým vozem, opravdu druhý den vystoupili pro děti ve škole v ulici Květnového vítězství na Jižním městě. Děti, hlavně ty mladší, byly nadšené. Představení se sestávalo z ukázek tanců a písní, které se konají při potlačí. Bylo to zajímavé.

Podobný program se pak odehrál večer na americké ambasádě a druhý den na dětském oddělení motolské nemocnice.

Po vystoupení v pražské škole jsem vůdci výpravy Fredu „Sonnymu“ Woodruffovi položil několik otázek:

Co vám v současném světě přináší vaše tradice?

Máme zodpovědnost za to, kdo jsme, a chováme se tak. Přicházíme z vesnic Quileutů, Makahů a Quinaultů. Máme zodpovědnost za udržení naší totožnosti a našich společenství. Naše totožnost je určena naší kulturou. Naše kultura nám ukazuje cestu skrze obřady. To je součást toho, co jsme. Je to cesta, kterou neustále jdeme skrze domácí a další obřady. Stále je docela dost toho, co určuje, kdo jsme.

Důvodem naší návštěvy u vás je rozšíření znalostí o nás, Severozápadních lidech, ukázat vám, kdo jsme, naši kulturu.

Jaký je váš vztah k Matce Zemi?

Jsme v souladu se všemi věcmi žijícími na Matce Zemi. Naši lidé věří v příbuzenství se všemi živoucími tvory. Všechna stvoření jsou částí našeho poslání.

Při určitých obřadech používáme masky, které tento náš vztah vyjadřují. Máme příběhy o tom, jak určitá zvířata zastupují jednotlivé spolky ve vesnici.

Jak se cítíte, když jiní lidé používají indiánské obřady?

Naše obřady jsou pro nás velmi posvátné. Tyto obřady uchováváme již po tisíce let. Každá vesnice má své vlastní obřady, skrze něž je udržována její pospolitost.

A neindiáni, kteří by používali naše obřady? To v naší zemi, Americe, nemáme.

Pouze někdy pozveme pár lidí k účasti na našich obřadech, jsou přesně informováni o tom, co a proč mají při obřadu dělat, a jsou požádáni, aby nenatáčeli na video a takové věci... Obřady, to je něco, co používá každý kmen pro sebe.

Takže my jen někdy pozveme jiné lidi, aby se zúčastnili některých našich tanců... pouze na osobní pozvání.

Zde v Evropě jsou lidé, kteří cítí, že se z naší kultury vytrácejí tak důležité věci jako vztah k Matce Zemi, a tak se je pokoušejí najít také skrze indiánské obřady.

Zjišťujeme, že v této oblasti se vyvinul velký turistický průmysl, a tak se pokoušíme získat zájem turistů také o severozápadní Indiány. Chceme, aby se mezinárodní trh zajímal také o nás na severozápadním pobřeží. To je to, proč jsme sem přijeli a předvádíme vám naši kulturu. Skrze turismus se pokoušíme přitáhnout investice a zájem mezinárodního trhu do naší oblasti.

Nenaruší náhodou zvýšený zájem turistů vaši kulturu? Více turistů znamená více „bílé“ kultury ve vaší oblasti. Vy opravdu chcete více turistů do vašich vesnic?

To, co zde děláme, je, že pouze předvádíme, co vše je naše kultura.

Cítíte něco jako poselství naší civilizaci? Něco co nám možná chybí?

My, Původní obyvatelé, máme svou vlastní jedinečnou kulturu, nikdy nebudeme patřit do tohoto „velkého“ světa, který zde máte. Zůstáváme svými, bydlíme v rezervacích, nikdy se nemísíme s jinými národy, zůstáváme v našich společenstvích. To je tak, cítíme se být neobyčejnými lidmi.

A co vaše děti, cítí to také tak, nebo chtějí být normálními Američany?

To je boj, to je velký boj. Ale našťestí teď, když máme náš jazyk zdokumentovaný, stal se součástí našeho vzdělávacího systému.

Takže ho učíte ve školách?

Ano, začali jsme ho učit v naší škole.

Jak často mluvíte vaším jazykem, používáte ho doma?

Náš jazyk ještě není zpátky. Přišli jsme o něj, když Evropané vzali naši zem, zničili naši kulturu, zakázali nám obřady a nesměli jsme mluvit naší řečí. Přerušili naši tradiční cestu života a způsobili, že teď mluvíme anglicky. Když v 70. letech začali umírat staří lidé, kteří jako poslední ovládali naši řeč, hrozilo, že tak díky restrikcím vlády bude náš jazyk ztracen. Přišli jsme skoro o vše.

Spolupracujete s ostatními původními obyvateli?

My Lidé z pobřeží se setkáváme každý rok. Máme víc jak padesát kanoí. Padesát vesnic se tak sejdou na určeném místě na pobřeží. Tři až pět tisíc lidí se tak každý rok setkává na potlač.

A jak vidíte budoucnost?

Nevěřím, že naše kultura zahyne. Věřím, že se v současném světě udrží. Závisí to ale na vládním systému. Nejdůležitější je mít silný americký dolar. Smyslem je udržet silný americký dolar. Ten vyžaduje vzdělávání. Současný svět je svět síly. Síla je ve vzdělání, a tak se musíme snažit vzdělat naše lidi. To je spojil a tak to má být.

Děkuji za rozhovor.

Jakub Vávra Čanešiča

MÓDA DO LESŮ, VOD A STRÁNÍ

Do přírody jezdí mnoho lidí. Každý má svůj styl, a tak je i jejich oblečení dost různorodé. O tobě vím, že jezdíš ven už dlouhou dobu. Vzpomínáš, jak jsi začínal?

Asi v jedenácti letech jsem na jednom letním táboře ROH chytnul prima vedoucího. Miki pro nás připravil báječný program, všem se nám to líbilo. Po prázdninách jsme přijali jeho nabídku vstoupit do oddílu STOPAŘŮ při organizaci TIS – svaz ochrany přírody a krajiny.

Oddíl vedli bezvadní lidé a dost se nám věnovali. Hodně jsme jezdili na výpravy, a tak jsem tábornickou abecedu zvládl dost brzy. Asi si to dovedeš představit. Žádné zbytečné věci, všechno praktické, dobrá torna, a hlavně zelené oblečení a hnědé triko (na něm měl každý našitého krásného rysa). Kromě táboření jsme se učili poznávat dost přírodu a zúčastňovali se různých brigád přesně v duchu hesla: POZNEJ

A CHRAŇ! Tomu všemu jsem beznadějně propadl. Nebylo nic divného, když jsme s Loganem měli ve svých denících neboli vandrovnických knížkách zapsaných přes padesát výprav do roka (většina vícedenních). Tady byla spousta příležitostí k experimentování a inovaci výzbroje a výstroje.

Změnila se tvá výstroj k dnešku?

Příliš ne. Za ta léta se ukázalo, že zelené nenápadné oblečení splňuje nejlépe základní zálesáckou poučku „vidět a nebyť viděn“. Hodně mě dnešní výstroje pochází z armádního výprodeje. Jsou to věci cenově celkem dostupné a hlavně praktické. K nejoblíbenější patří kalhoty zvané kapsáče. Mají dokonale střih a spoustu kapes. Všiml jsem si, že je používá ohromné množství lidí různých skupin – turistů, vodáčů, trampů, rybářů, skejtářů, a dokonce i jako módní záležitost do města. (viz str.9)

Letní horský „model“

Zimní horský „model“

batoh Gemma (určený pouze pro pořádku-milovné – bordelářům Willy doporučuje jednoduchý pytel na kaštany)

kraťasy, ale dlouhé kalhoty mám s sebou v batohu

boty pevné, kvalitní pohorky, o půl čísla až o číslo větší

hnědé bavlněné tričko (ale doporučena je Moira – odvádí pot); teplé oblečení je samozřejmě v batohu

těž kabát šosák
nezbytná flanelová košile

kalhoty kapsáče

hůl není jen estetickým doplňkem, ale v terénu vítaným pomocníkem

Zdeňka

kabát šosák (v zimě s teplou vložkou a kapucou)

těž kalhoty kapsáče

na nohou šustákové návleky (sníh pak není v botě)

Willy

foto: archiv Petra Willyho Wilhema

středověk

Druhou věcí je šosák – krátký kabát s odepínací vložkou a kapucou. Osvědčil se dokonale jak při zimním táboření, tak i při letních expedicích v Laponsku. Na mě doporučení jej nosí už hodně mých spokojených známých. Dokonce vznikla domněnka, že snad máme v Lize jakousi „šosákovou lóži“.

Nebezpečí, že bych takto oblečen mohl být zařazen mezi zblblíky do U.S. Army, jsem zažehnal tím, že k tomu nosím červenou kostkovanou košili. Ta flanelka je pro mě symbolem veškeré té zálesácké romantiky Aljašky i Kanady a koneckonců i taky obrázků Z. Buriana. Nechci-li být v lese nápadný, schovám ji do batohu nebo pod bundu. Navíc se kus jasně zbarvené látky dá použít v nouzi jako signální vlajka.

Já jsem v oblečení vlastně hrozně konzervativní. Jakmile se mi něco osvědčí, kupuju to hned dvakrát. Potom ty věci nosím nejdřív ve městě a po oonošení je vezmu ven. A tak není nic divného, když mne uprostřed týdne potkáte na Václaváku vystrojeného jak při přechodu Nizkých Tater. Mě to vlastně ani nevadí, že pořád vypadám jak někde na vandru. Svůj zájem o přírodu, táboření a zálesáctví jsem už dávno přijal za svůj životní program, a tak vlastně jen svým vzezřením dávám najevo, odkud a kam kráčím. K tomu patří i moje – prý už legendární – korálková rozeta, kterou sundávám z krku jen, když jdu spát. Po městě také rád nosím, už od oddílových dob, koženou brašnu. Teď se mi zrovna začíná rozpadat, a tak plánuji, že další už si nekoupím, ale chci si vyrobit taky tak pěknou, jako si ji udělal Logan.

Máš nějaká kritéria, podle kterých si své vybavení vybíráš?

Hlavním kritériem je pro mne kdysi dobře miněná rada jednoho staršího kamaráda: „ZDRAVÍ JSI NENAŠEL NA HNOJI, A PROTO SI HO MUSÍŠ VÁŽIT.“ A tak při výběru věcí do přírody, kromě toho, aby byly nenápadné a poskytly dostatečný komfort, dbám hlavně na to, zda mi dobře zajistí ochranu zdraví. Dnes sportovní prodejny nabízejí neuvěřitelné množství praktických, ale drahých výrobků. Bez většiny se venku obejdete. Jsou však tři věci, na kterých by člověk neměl šetřit.

1) Boty – pevné, pohodlné a ne příliš těžké. Toulka stojí za starou belu, když má člověk mokré či zmrzlé nohy nebo puchýře jak pětikoruny. Taky zvrklý kotník není žádná slast.

2) Batoh – nemusí být příliš velký, ale hlavní je, aby měl dobrý nosný systém včetně bed-

eráku. Tedy žádný hrbetolam, co z vás udělá nákladního soumaru.

3) Spacák – lehký a přiměřeně teplý. Jezdí-li se i v zimě, pořídte si ještě jeden pořádně teplý s dobrým uzavíráním. A nezapomeňte na spolehlivou izolaci od země (karimatka). Dobře se vyspat, to je základ zimního táboření. Nevyspalí a jektající mrzouti jsou přes den nepřijemnými společníky.

Jak přesně postupovat při výběru, to vám moc dobře poradí příručka Průvodce turistickým a vodáckým vybavením, kterou každý rok vydává J. Červinka – Brko společně s kolektivem odborníků na slovo vzatých. Kromě toho je nejspolehlivější vzít si na nákup s sebou nějakého zkušeného kamaráda. Ještě poznámka. Současným moderním trendům – Moira, Goretex, Coolmax, windstoper atd. se nevyhýbám. Ale jako náruživý ohničkář dávám kvůli jiskrák u svrchních věcí přednost spíš přírodním materiálům před umělými.

A když už jsme u té výstroje, co tvoje výzbroj? Máš nějaké vychytávky?

K mé výbavě patří kapesní zavírací nůž s dřevěnou stříenkou. Přestože sekera patří k těm těžším věcem, vozím ji na vícedenní výpravy vždycky. Rád si po celodenním šlapání na hezkém místě pořádně zatábořím. Nejsem líný udělat si z klád pohodlné sezení, slušnou zásobu naštipaného dřeva a případně i vidličky pro zavěšení nádoby zvané ledvinka. Určitě s sebou vozím nějakou nádobku na vodu (stačí PET lahev).

Pro přespávání nám Zdeňka (Willyho žena) ušila z nepromokavé šustákoviny plachtičku 2,8 krát 2,8 m. Neznám lepší přístřešek.

S přibývajícím věkem jsme se ženou propadli nafukovací karimatce. Která je sice drahá, ale dokonalá a lehoučká. Spalí jsme na ní bez problémů na sněhu, a dokonce i na betonové podlaze čekárny.

Z takových těch věcí nad standart mívám s sebou pravidelně dalekohled a pracovní rukavice.

Chtěl bys ještě něco dodat?

Pokud pravidelně jezdíte se stejnými lidmi, je dobré alespoň zhruba sladit svoji osobní výbavu. Nemyslím jen to, že některé věci berou jednotlivci pro společné užití (sekera, kytara, atlasy, foťák, dalekohled atd.). Ale i třeba stejný tepelný komfort oblečení nebo zajištění proti dešti apod. Je škoda, když se pak putování musí přerušit nebo ukončit díky nedostatečně vybavenému jedinci.

S Willym rozmlouval
Pavel Spálený – Yučikala Wičaša

Jaké oblečení si na puťák vzali

Češi za:

1. světové války: na dlouhé pochody z města do lesů špatné boty (s dřevěnými podrážkami), různobarevné krojování a širáky upravené z tatínkových či maminčiných klobouků, zelenou košili – doma obarvenou – s hnědým, modrým nebo i červeným šátkem na krk. Na spaní někdy stan a na vaření bramborových gulášů, krupičných a rýžových kaší, čaje s příchutí dýmu a jehličí kotlík.

1. republiky: (a) široký klobouk zvaný sombrero; černou, bíle lemovanou košili, řasnaté kalhoty přepásané širokými opasky pobitými mosaznými cvočky a na nohy si nazuli polovysoké boty, zvané kanadky. Na prsa si připnuli mosaznou šerifskou hvězdu a k boku do kožených pouzder zasunuli pistole zvané Colty a Bowie nože.

(b) pokud byli cyklističtí skauti – žokejské čapky (klasičtí skauti měli své širáky) ze šedého manšestru, a z téže látky měli na nohou krátké kalhoty, khaki košili a modrý šátek.

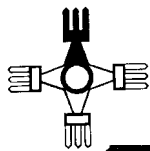
(c) (po odložení širokánských klobouků, dlouhých manšestrových kalhot, pásku a nátepníků pobitých mosaznými cvočky), prosté kostkované či khaki košile, anglické kalhoty zvané pumpky a na hlavu nasadili čapku nebo klobouček. V létě se těžké boty, tzv. kanadky, vyměnily za plátěnou obuv, tzv. kedsky, a torny za lehké chlebníky, ba i kufříky. Děvčata nosila pohodlné sukně.

po 2. světové válce: (bohužel se podařilo nalézt pouze tuto zmínku:) ...50. léta a ještě první léta 60. byla trampům velmi nepříznivá. Mnohé jejich srazy v lesích, besedy u táborových ohňů, byly orgány VB znemožňovány. Trampům byly prohlíženy torny, z amerických vyřezávána písmena U.S., zabavovány nože a mačety koupené v obchodech a strhávány jim z rukávů košil a bund plátěné odznaky osad, tzv. domovenky...

dle knihy *Odlesky táborových ohňů* od Rudana

středověk

SPORTOVNÍ

LUKOSTŘELBA

Ve Svitku březové kůry na straně 36 je pestrý výběr lukostřeleckých disciplín. Kdo se chce naučit dobře střílet a přitom nezničit a neztratit mnoho šípů, měl by začít střelbou na krátké vzdálenosti, tj. 18 nebo 25 metrů (1M5). Z 18 m se střílí 30 šípů do terče o průměru 40 cm. Při zásahu středu o průměru 4 cm všemi šípy je možné získat celkem 30 x 10 rovná se 300 bodů. To už by byl výkon čarostřelce. Jsem skromnější. 130 bodů hodnotíme počtou ČIN, 170 bodů VELKÝ ČIN.

Ve Svitku jsou terče popsány dostatečně. Papirové terče je možné koupit, ale je možné si je nakreslit sám. Nemusí být barevné, stačí barvou zvýraznit střed. Papirové terče doporučuji nalepit na silnější podložku. Vhodná je slabá lepenka nebo i vlnitá lepenka. Terče pak vydrží mnohem déle.

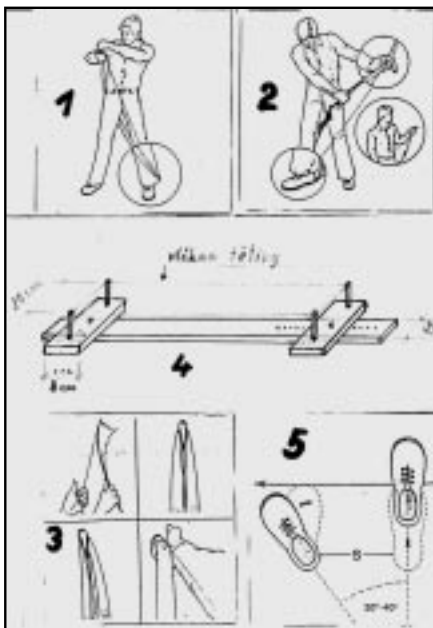
Takto upravené terče připevníme lepicí páskou nebo kolíčky na terčovnici nebo tlumič. Šíp nesmí terčem prolétnout. Musí zůstat v terči, abychom mohli hodnotit zásah, ale nesmí se poškodit. Kupovaná terčovnice je příliš drahá, ale můžeme ji zhotovit sami. Velikost volíme 85 x 85 cm pro terče o průměru 40, 60, 80 cm. Vhodná je vlnitá lepenka z použitých krabic. Nařežeme pásy široké 20 – 25 cm a dlouhé 85 cm. Kratší kusy slepíme k sobě lepicí páskou. Skládáme je k sobě mezi dvě formy (dřevěné) cca 4 cm, dlouhé cca 90 – 93 cm, které provrtáme na obou koncích 85 cm od sebe otvorem o průměru 6 mm. Otvory prostrčíme šrouby o průměru 6 mm, které by měly mít závit o délce alespoň 60 mm. K hlavám šroubů přivaříme očka a spojíme drátkem cca 3 mm. Při skládání pásů vlnité lepenky má být mezera mezi fošnami co největší. Pak dotahujeme matky a slisujeme lepenky v pevnou kostku o rozměrech 85x 85x 20 – 25 cm. Slisování by mělo být takové, aby se šíp zabořil do tlumiče, ale nepronikl. Místo lepenky můžeme použít hobru nebo polystyren.

Luk napínáme až před střelbou. Existuje více možností. Uvádíme dva základní způsoby. Na obrázku 1 nasazujeme tětivu shora na patřičně ohnutý luk. Na obrázku 2 zapřeme dolní konec luku o chodidlo, jednou rukou vypínáme luk uprostřed, druhou rukou tlačíme horní konec luku a posunujeme očko tětivy, navlečené na luku, do zářezu. Překontrolujeme oba konce luku a srovnáme tětivu, aby byla uprostřed v ose luku a nestahovala konec luku stranou (obrázky 3).

Pro každý luk musí být tětiva správné délky. Na předpětí luku závisí jeho výkon i přesnost střelby. Je-li tětiva příliš dlouhá, luk je neklidný a hlučný. Zvyšuje se rozptýl při střelbě. Je-li tětiva příliš krátká a luk je přepjatý, nevyužije se jeho výkon. Vhodná délka tětivy se kontroluje vzdáleností mezi tětívou a lukem uprostřed. Běžné bývá mezi 18 – 23 cm, podle délky luku. Delší luky mají větší předpětí.

Silou luku je dán požadavek na pevnost tětivy, která je dána počtem vláken. Příliš tenká tětiva nevydrží rázy luku a brzy praskne. Má také větší pružnost a část energie se ztrácí v protažení tětivy a tím se snižuje účinnost luku. Naopak silná tětiva zvýšenou hmotností snižuje účinnost luku, výstřelová rychlost šípu je menší.

Jako materiál na výrobu tětivy doporučuji dahron. Je rozhodně pevnější a trvanlivější než lněná příze. I když je dražší, vyplatí se. Potřebujeme méně metrů a vydrží mnohem déle. Novější vlákno hevlaz se pro nás nehodí. Tětiva z dahronu má větší životnost,

protože je v došvihové fázi poddajnější a tím při došvihů tětivy dostává luk menší rázy (netrpí životnost luku). Pružnost dahronu se pohybuje kolem 2,5 %. S tím musíme počítat a tětivu dělat kratší o 2 – 3 cm, než bude její skutečná délka.

Podmínkou dobré tětivy je stejné napnutí všech vláken. Napnutí má vliv i na životnost tětivy. Osvědčily se nám dahronové tětivy z nekonečného vlákna, které se nespřádají. Očka tětivy ovijeme bavlnkou, která očka chrání. Střed tětivy je pro zvýšení životnosti ovinut také. Na omotaném středu tětivy si musíme určit lůžko, to je místo, kam vkládáme končík šípu a které zajišťuje přesnou polohu šípu na tětívě. Na kupovaných tětívách bývá někdy lůžko vymezeno nalisováním kovových nebo plastických kroužků, mezi které vkládáme šíp. Tloušťka lůžka má být taková, aby končík šípu bylo snadné nasunout, ale přitom má být vůle tak malá, aby šíp sám nevypadl. Dahron i bavlnky doporučuji předem navoskovat včelím voskem. Kousek včelího vosku držím v ruce

a vlákno jím protahuji.

Aby střelba mohla být přesná, musí být šíp umístěn na luku vždy stejně. Na tětívě to zajišťuje lůžko, na luku zakládky. I tato prodělala vývoj. Původně se šíp opíral o ukazováček na prstě ruky držící luk. Tato střelba byla samozřejmě nepřesná, a proto se přešlo k pevným zakládkám. Používala se husí brka různé špalíčky i hřebíky. Dnes se používají plastické nebo kovové odpružené zakládky. Zakládka by měla co možná nejméně bránit letu šípu, ale musí zajistit jeho přesné vedení. Zakládka je přilepena na luk. Je jeho pevnou součástí. Pro nás je vhodná zakládka z husího brka – silná pera z křídla husy. Umístění lůžka a zakládky nám dá úhel, který svírá šíp s tětívou. Obě ramena luku pracují shodně, ovšem střelec při výstřelu drží tětivu pod středem dvěma prsty a nad středem jedním prstem, takže pro zajištění správného startu šípu nemůže být šíp kolmo na tětivu, ale nad pomyslnou kolmicí mezi zakládkou a tětívou. Posunutí se stanoví individuálně pro každého střelce a jeho střeleckou techniku. Toto testování má smysl pro vrcholové závodní střelce. Pro nás stačí si pamatovat, že umístění lůžka se pohybuje od 1 do 9 mm nad kolmicí k tětívě.

Výroba tětivy. Dobrou tětivu nelze udělat jen tak „na koleně“. Osvědčil se nám přípravek vyobrazený na obrázku 4. Použili jsme prkno, které po ohoblování má tloušťku 21 – 22 mm. Šířka 12 cm, délka o něco větší než nejdelší tětiva, kterou chceme vyrábět. Dvě krátká prkénka o délce 26 cm a šířce cca 8 cm provrtáme kolmo dvěma otvory o průměru 10 mm, 20 cm od sebe vzdálené. Do těchto otvorů nalepíme dřevěné kolíčky o průměru 10 mm, vyčnívající 7 – 8 cm nad prkénko. Uprostřed mezi kolíčky provrtáme prkénko průměrem 5 mm. Stejně otvory jsou vyvrtány v dlouhém prkně – na jednom konci řada těchto otvorů ve vzdálenostech po 1 cm, na druhém konci stačí 1 otvor nebo 3 vzdálené od sebe 12 a 14 mm. Prkénka se připevní na tyto otvory pomocí šroubů M5. Jsou otočná a upevňují se dotažením matky. Prkénka nasadíme rovnoběžně se základním prknem do vhodných otvorů. Vzdáleností mezi největšími kolíčky je zvolena délka tětivy. Nesmíme zapomenout na výše zmíněnou pružnost dahronu. Větší počet otvorů umožňuje zhotovení tětív různé délky.

Nyní můžeme otočit prkénka kolmo, tak jak jsou na obrázku č. 4 a začneme navíjet dahronové vlákno z cívy na kolíčky. Na jeden kolík upevníme začátek lodním uzlem tak, abychom jej mohli později rozvázat a svázat s druhým koncem vlákna. Nesvazujeme uprostřed mezi kolíčky, ale asi 3 – 4 cm od středu, aby nám uzel zmizel v ovinutí tětivy po uzavření očka.

Potřebné množství vlákna podle síly luku:

*Síla luku při maximálním nátahu /
Počet vláken dahronu v tětívě*

9 – 11 kg / 6
12 – 15 kg / 8
16 – 19 kg / 10
20 – 23 kg / 12

Maximální nátahe je 23 palce tj. 84 cm. Delší se běžně neuvažuje. Počet vláken např. 8 znamená 4 závit. Na delších stranách

mezi kolíky je po čtyřech vláknech. Ta se dostanou k sobě až po dokončení oček. Očka ovijíme mezi kolíky uprostřed. Obvodová délka oka je 6 – 7 cm podle síly ramen luku. Nebudeme-li očko nasazovat shora jako na obrázku 1, může být menší. Očka ovijíme vhodně silnou bavlnou navoskovanou včelím voskem. Ovinutí musí být těsné a přiměřeně utažené. Chrání vlákno před otěrem. V očku je na rozdíl od tětivy polovina vláken. Ovinutí začínám lodním uzlem a asi dvoucentimetrový přebytek namotám do ovinutí. Na druhém konci je zakončení shodné s obrázkem v Bizoním větru 1/00, s. 17 vpravo nahoře.

Po dokončení obou oček otočíme prkénka s kolíčky o 90 stupňů. Na jedné straně vlákna nadzvedneme a přesuneme na druhou stranu kolíků, které jsou uvnitř, a máme tětivu z osmi vláken pohromadě. Nejdříve tětivu ovineme u konce oka a pokračujeme po ní 6 – 8 cm. Jako poslední ovineme střed. To můžeme udělat také až po napnutí tětivy na luk. Určíme místo, kde bude lůžko a ovineme o 4 – 5 cm výše a pokračujeme dolů ještě 15 – 20 cm. Zde je delší proto, že tětiva občas udeří do zápěstí. Lukostřelci proto používají chrániče zápěstí. Každý si ho může vyrobit sám z pásu pevné hladké kůže, který lze připevnit dvěma řemínky na ruku. Ovinutí chrání tětivu před otíráním. Lůžko vyznačíme až na omotané tětívě opět bavlnou jiné barvy.

Máme-li všechno připraveno, můžeme zahájit výcvik. Lukostřelba je sportem individuálním, styl má být přizpůsoben střelci. Je to také meditační technika. Přitom je ale třeba dodržovat objektivní zákonitosti vyplývající z fyzikálních zákonů a tělesné podstaty člověka.

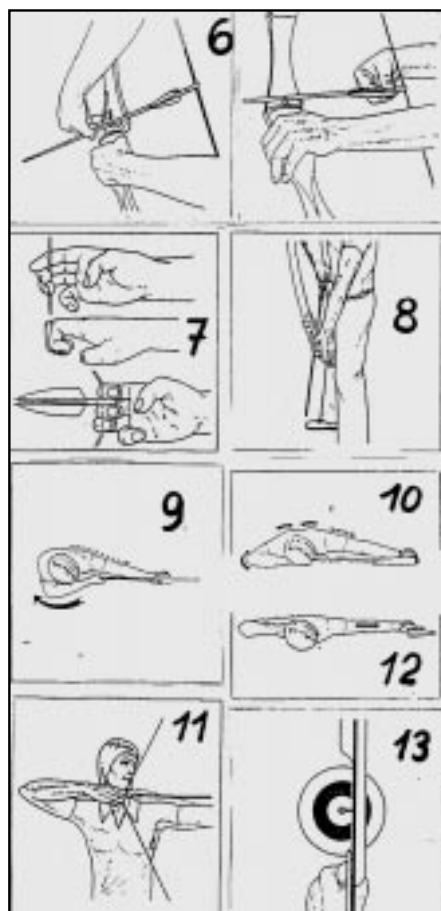
Při hledání vhodné střelecké techniky pamatujte na to, že všechny pohyby mají být prováděny přirozeně bez nadměrného úsilí, v přirozené a nenásilné poloze. Přesné polohy a pohyby jsou závislé na svalovém citu a nervosvalové souhře, jemnosti a lehkosti. Od samého počátku usilujeme o přesný nácvik správných prvků, z nichž se postupně vyvinou trvalé návyky střelecké techniky.

Jedním ze základních prvků lukostřelecké techniky je **postoj**. Zde jsou dva postoje používané největším množstvím střelců. Běžný postoj: obě nohy jsou v ose střelby. Výhody: přirozené postavení těla, tradiční postoj, snadno se zaujímá a udržuje. Nevýhody: nestabilní ve větru, nevýhodný pro střelce s mohutnou hruď pro malou vzdálenost tětivy od těla. Otevřený postoj: noha vzdálenější od terče je předkročena asi o půl stopy, trup je mírně natočen k terči. Výhody: jistá a spolehlivá základna, stabilita, snadné opakování. Postoj umožňuje vhodnou vzdálenost tětivy od paže. Usazení ramene je přirozené a držení hlavy není namáhavé. Nevýhody: začátečníci necítí tento postoj jako přirozený (odchylka od linie střelby). Je třeba vtočit trup v pase a přiblížit ramena do linie s terčem. Oba postoje lze vidět na obrázku 5.

Dalším prvkem je **založení šípů**. Zasazení šípů na lůžko má být co nejjednodušší, s minimem pohybů. Šíp zakládáme zvolna, v pohodě a koncentraci. Vodicí pero šípů (kolmé na zářez šípů) je vždy odvráceno od

luku. Jinak by naráželo do těla luku a strhávalo by šíp ze směru (obr.6).

Při natahování luku jsou prsty držící tětivu ohnuty v posledních kloubech a není v nich zbytečné napětí. Zápěstí je uvolněné a vyvššené, takže hřbet ruky je v jedné rovině s předloktím, bez tendence o zkrut tětivy. Při napnutém luku je loket ve výši ramene, sevřen v krajní poloze, předloktí v rovině šípů (viz obrázky 7 – 12). Na obrázku 11 je zachyceno míření před výstřelem se zakotvením středovým, tj. tětiva se dotýká středu brady a špičky nosu, ukazováček pak spodní čelisti zespodu. Výhody: dotyk tětivy na rtech, bradě a nosu tvoří dobrou kontrolu pro postavení hlavy i délku nátahu. Nízké umístění šípů umožňuje užití mířidel na dlouhé vzdálenosti. Tětiva před obličejem při

výstřelu neohrožuje tvář. Nevýhody: malá vzdálenost tětivy od paže a hrudníku. Nedůsledné zakotvení má snahu „plavat“, čímž se ztrácí pevný styk a dochází k nepřesné střelbě. Na obrázku 13 lze vidět, že kulička na posuvné části mířidla je na středu terče. Tlustá čára na středu luku je průmět tětivy. Mířidla jsou přidělána na luku a každý si je musí zastřílet sám. Mířidla k prodáváním lukům jsou dnes různá a drahá. Jednoduchý způsob, jak si pomoci, je nalepit na vnější stranu luku pásek tuhé plsti a do ní zapíchnout špendlík a přes jeho hlavičku mířit. Hlavička plní funkci mušky u pušky. Hledí je nahrazeno zakotvením tětivy na bradě a to musí být vždy stejné, aby střelba mohla být přesná.

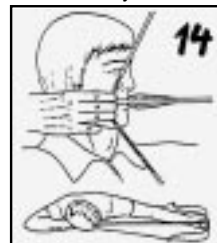
Vždy stejné musí být i zakotvení stranové, kdy tětiva je na vnější straně brady a tváře, ukazováček je přitisknut ke spodní čelisti,

palec se dotýká spodní čelisti nebo je přitisknut k lícní kosti. Výhody: dobrá vzdálenost tětivy od paže a hrudníku, přirozená poloha umožňující střelbu „v linii“, prodloužení nátahu a zmenšení úhlu náměru. Vhodné pro střelbu bez mířidel. Nevýhody: ohrožení tváře a nosu tětívou, snížená kontrola nátahu (obr. 14). I při stranovém zakotvení míříme po šípů, přes hrot šípů nebo odhadem náklonu.

Naproti tomu skutečně nezaměřovaná střelba vypadá jinak. Vyžaduje naprostou koncentraci na cíl, přičemž špička nosu a výhled přes luk nejasně a bezděčně splývají jako určitý druh druhého vidění. Střelec si vůbec neuvědomuje, na jakou vzdálenost střílí, jaký je sklon terénu, jedná zcela podle citu spojeného se zkušeností. A zkušenost se dostává sama, jestliže se vystřílí tisíce šípů za všech možných okolností.

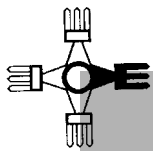
Že je možné takovým způsobem zasáhnout cíl, dokazuje Jean-Marie Coche (*titulní obrázek*) svou předváděcí střelbou. Střílí na různé cíle vstoje, vkleče, vleže nebo otočený dozadu. Tento padesátník má více než třicet let zkušeností s lukostřelbou a odpovídajícím výcvikem v různých střeleckých disciplínách. Při lukostřelbě klade na jedné straně důraz na úplnou koncentraci na cíl, na druhé straně na co možná neekonomičtější nasazení sil. K tomu také patří správná dýchací technika. Cocheovu teorii využívají všichni lukostřelci, kteří navštěvují jeho školu, ať se jedná o špičkové střelce nebo úplné začátečníky, kteří nikdy předtím nedrželi luk v ruce. Vyučuje mentálně i tělesně postižené a zdůrazňuje, že mu styk s nimi přináší stejný lidský prospěch, jaký mají z těchto kontaktů postižení.

Zkušenosti, které mám z doby, kdy jsem sám střílel z luku závodně, i z toho, co vidím mezi současnými woodcraftery, mohu učinit závěr, že by většina z nás střílela nejráději citem bez míření. Ale to bohužel vyžaduje mnoho času. Chce to střílet lukem každý den. Z toho, co vím o Indiánech, můžeme usuzovat, že to byl jejich způsob střelby. Zmínuje se o tom Ohiyesa – dr. Charles A. Eastman ve své knize Indián v mládí. Píše, že indiánský mládík byl rozeným lovcem a od nejútlejšího mládí se cvičil ve střelbě. Ohiyesa uvádí, že mu byly tři roky, když se pokusil ulovit lukem a šípem ptáka sedícího na stromě. V té době, kolem roku 1880, závisel život těchto dětí přírody na výsledku lovu, a to hlavně lovu lukem. Pro nás, děti civilizace, které mají málo času, mám jednu radu: využít všech zkušeností, které mistři lukostřelby zaznamenali, naučit se základní způsoby střelby lukem a zvolit nakonec techniku, která mi nejlépe vyhovuje. To udělal i zmíněný Coche, který ovládá všechny metody.

Nezapomeňte si ve Svitku přečíst odstavec „Bezpečnost při plnění činů“.

Bedřich Homola – Bobr

DUBY

Jsou to stromy, které symbolizují tvrdost, houževnatost a jakousi nadpřirozenou sílu. Keltští druidové prý vykonávali své obřady právě v dubových hájích. Slované zasvětili dub PERUNOVI – bohu hromu a blesku. Stejně tak jej uctívali Germáni a Vikingové pro svého boha Thora. Latinský název *Quercus* prý vznikl z keltských slov *Quer* – krásný a *cuez* – strom. V české kultuře, historii i vlastivědě se s pojmem dub setkáváme stejně často jako s dubem – stromem v naší přírodě. Jen namátkou pár osobností – Alexandr Dubček, Jan Roháč z Dubé, ale třeba i Haškův poručík Dub ze Švejka. Množství obcí a městeček majících nějaký vztah k našemu dnešnímu stromu je veliké: Starý a Nový Dub, Dubá, Dubany, Dubčany, Dubec, Dubeč, Dubenec, Dubí, Dubina, Dubno, Doubek, Dubovka, Doubrava atd. V oblasti Máchova jezera je mezi pískovcovými skalami Hradčanských stěn kopec Dub. Na jeho vrchol nevede žádná turistická značka, ale najdete tam návštěvní knihu. Z Českomoravské vrchoviny směrem k Labi pozvolna teče říčka Doubravka. V kaňonu nedaleko Chotěboře vytváří velmi krásné scenerie. V rakovnické rezervaci Dubensko byste však marně hledali duby – tady je chráněn především původní porost tisů. Stejně jako většina starých lip, tak i některé mohutné duby patří k našim státem chráněným stromům. Najdete je osamocené v krajině nebo uprostřed vesnice – např. ŽÍŽKŮV DUB, SVATO-VÁCLAVSKÝ DUB. Stejně často se vyskytují na hrázcích jihočeských rybníků jako například 76 impozantních exemplářů v koruně hráze rybníka Rožmberk. Když už jsme u Rožmberků, traduje se, že rodiče nechávali při narození dítěte kácet vzrostlé duby. Kmeny pak ležely ve vodě až do doby jeho birmování. Po vylovení klády nechali rozřezat a fošny byly uloženy k sušení. Teprve až když se blížila svatba, byl z takto vyzrálého dřeva vyráběn nábytek, jenž byl součástí věna.

Z české lidové slovesnosti určitě znáte rčení “je to dubová palice”. A z dětství si pamatujete, čím střílel Rumcajs ze své bambitky. Kdo nečetl pohádku Jana Wericha “Až opadají listy z dubu”, má opravdu velikou díru ve vzdělání. Celý příběh je postaven na zajímavém přírodovědném úkazu, že je velkou vzácností během zimy najít dub, který by neměl alespoň pár pevně držících se suchých listů v koruně stromu.

Měsíc duben získal své jméno patrně proto, že v této době již duby začínají kvést.

Na duby je vázána řada hmyzu. Většinou jim strom poskytuje útočiště pro jejich vývojová stadia (vajíčka, larvy, housenky, kukly). Důkazem jsou například tzv. duběnky neboli háčky – novotvary různých velikostí a tvarů na listech, které jsou líhni, kolébkou a zásobárnou nově vznikajícího organismu. K nejznámějším broukům závislým na dubu patří vzácný roháč obecný. Tento hmyzí rytíř patří stejně jako hříb dubový k té nejvyšší aristokracii lesní říše.

V mírném pásmu a výjimečně i v horských oblastech tropů severní polokoule se vyskytuje asi 200 druhů dubů. Na našem území se setkáváme se třemi původními druhy. Dva nejběžnější jsou dub letní (*Quercus robur*) zvaný také křemelák a dub zimní (*Quercus petraea*) někdy známý jako drnák. Hlavními rozpoznávacími znaky mezi nimi jsou délka řapíku listu a zakončení listu. “Dub letní nosí krátké kalhoty” – má totiž řapík listu krátký a konec listu vytváří jakési krátké kalhoty (pumpky). “Dub zimní nosí dlouhé kalhoty” – řapík je dlouhý a list u řapíku vytváří jakoby dlouhé kalhoty (šponovky). U stopok žaludů je to obráceně. Dlouhá stopka patří dubu letnímu a žalud má navíc viditelné podélné rýhování. Dub zimní má stopku žaludu krátkou, skoro neznatelnou, žaludy jsou téměř přisedlé k větvičce. Povrch žaludu je hladký bez rýhování.

Dub letní najdeme spíše v teplejších lužních lesích, dosáhne maximálně 400 – 500 m n. m. Dub zimní je stromem z pahorkatin a podhůří. Někdy vystoupí až do 600 – 700 m n. m. Oba dorůstají výšky mezi 30 – 40 m. Běžný věk je 300 – 400 let, výjimečně pak 500 a více let. Letní duby byly často vysazovány podél silnic a na hráze rybníků. Oba druhy se mezi sebou vzájemně kříží a vytvářejí tak různé variety, které se pak velmi špatně určují. Nároky na půdu mají střední. Dostatečný přístup světla a tepla je zárukou velkého vzrůstu.

Dalším dubem je dub pýřitý (*Q. pubescens*), někdy se mu říká šípák. Hlavními oblastmi výskytu jsou Český a Moravský kras a pak už jen ojediněle v rezervacích s teplomilnými společenstvy na vápencových, opukových a čedičových půdách. Je to strom menšího vzrůstu (max. 15 m) s pokřiveným kmenem a řídkou rozložitou korunou. Charakteristické je, že

rub listu je plstnatý. Žalud má protáhlý tvar s výraznou špičkou a jeho čiška je též plstnatá. V našich lesích se můžete setkat se zavlečeným dubem červeným (*Q. rubra*). Je původem ze Severní Ameriky. Jeho listy vás zaujmou hlavně na podzim. Jasná červec a velikost listů (až 20 cm) s ostře zubatými laloky se dá jen těžko zaměnit s nějakým dalším stromem.

Pokud uvažujete o nějaké zajímavé sbírce přírodnin, mohu vám vřele doporučit právě listy a žaludy dubů. V našich parcích, arboretech a zámeckých zahradách, ale i při cestách kamkoliv na jih Evropy na vás čeká opravdu pestrá paleta jednoho z druhově nejpočetnějšího rodu stromů.

Dub patří k těm nejvíce využívaným dřevinám. Jeho velmi tvrdé a trvanlivé dřevo se využívá k výrobě nábytku, pražců, parket, prahů, vrat a podobně. Velmi dobře odolává vlhkosti, a proto je již mnoho století považován za dokonalý materiál pro výrobu sudů a při stavbě dřevěných lodí. Pokud si přičichnete k čerstvě pořezanému dubovému dřevu, ucítíte zvláštní jakoby octovou vůni. On se totiž běžný potravinářský ocet vyrábí louhováním dubových hoblin a následným kvašením. Z tábornického hlediska patří dub k těm nejvýhřevnějším. Vzhledem k velkému obsahu tříslovin není nejvhodnější vyrobit si z dubu prkénko na maso. Ze stejného důvodu musíte při přípravě žaludové mouky oloupané žaludy nasekat nadrobno a nechat je několik dní louhovat a přitom často měnit vodu. Touto moukou se prý živily indiánské kmény jihozápadu. Patrně šlo o nějaké rozumnější žaludy než u nás, alespoň tak soudím podle svých dětských pokusů. Rozhodně se hořkost postupně ztrácela, ale úplně nezmizela. V literatuře jsem objevil, že snad u dubu letního jsou žaludy trochu méně hořké. Také jsem se dočetl, že hořkost lze potlačit ještě pražením. Někdy se uvádí, že pražením žaludů a čekankového kořene lze připravit slušnou kávovinovou směs.

Dubová kůra se využívá ve farmacii. Nejedná se o starou tlustou dubovou borku z kmene, ale o naškrábanou tenkou kůru z mladých větviček. Dubovou kůru lze také díky tříslovinám použít k vydělávání kůži nebo k jejímu obarvení. O dubech se také říká, že je vítr nevyvrátí, ale často do nich uhoří blesk.

Petr Willy Vilhelm

Zabít či studovat, tot' otázka...

2M3 Urči v přírodě po jednom zástupci (stačí rodové jméno) těchto řádů křídlatého hmyzu: síťokřídli, chrostíci, motýli, brouci, dvoukřídli, škvoři, vážky. Uveď charakteristické znaky jednotlivých řádů. Čin

Ležím si v trávě. Nade mnou po modré obloze plují našlehaná bílá oblaka. Rozkvetlou loukou povívá vlahý větřík. Oči se mi zavírají... Ale něco mě šimrá na noze, u ucha mi bzučí moucha. Au!... Plesk!... Zase mě něco kouslo! Je po idylce... Zatracený hmyzáci, DDT na ně!

I tak se můžete vypořádat s bezpáteříčky kolem sebe. Ale než je budete odhánět či likvidovat, zkuste si určit, kdo vás to vlastně obtěžuje, do jakého řádu patří. Zkuste najít kolem sebe tolik mrňoušků, "aby to stačilo na čin".

Proč tolik řečí kolem obtížného hmyzu? Inu – zaslouží si to. Hmyz totiž tvoří nejpočetnější skupinu všech živých tvorů – patří k němu asi 80% všech živočišných druhů na Zemi. Dnes lidé znají přes 1 milión druhů hmyzu (co je proti tomu našich 7 rodů na čin nebo 15 na velký čin!!!) a pravděpodobně stejný počet ještě čeká na své objevitele. Nyní vám představím některé z řádů hmyzu.

Síťokřídli

Za letních večerů můžete často spatřit těžkopádně poletovat krásné nazelenalé zlatoočko obecné. Je to zakletá princezna se zlatavě duhovými očima a dvěma páry křídel s hustou žilnatinou – typickým znakem řádu síťokřídlych. I druhého zástupce tohoto řádu dobře znáte. Je to mravokolev běžný. Dospělý se trochu podobá vážce, ale je špatným letcem, i když v rozpětí křídel měří až 7 cm. Více je známá jeho larva, která si v suché půdě hloubí jamky, na jejichž dně číhá na kořist.

Chrostíci

Znáte je spíše v jejich larválním stádiu. Larvy většiny chrostíků si kolem sebe spřádají pavučinové pouzdro, na které lepí nejrůznější materiál. Některé druhy používají písek, jiné kamínky, drobné ulity, části rostlin. Ve schránce žije larva 1-2 roky, pak se zakuklí a z kukly vylétne dospělý s křídly porostlými chloupky. Tím se liší od motýlů. Dospělý chrostík nežere ani nepije.

Motýli

Jsou po broucích druhým nejpočetnějším řádem hmyzu. Jednotlivé druhy se liší velikostí, zbarvením, způsobem života i místem výskytu. Motýla přesto poznáte vždycky. Především podle křídel pokrytých šupinkami. Druhým znakem je u většiny

z nich dlouhý tenký sosák, jehož délka závisí na hloubce květů, ve kterých hledají potravu. Teď už jen vyjmenuji několik příkladů (i méně známých) motýlů – vakonoš, mol, vřetenuška, obaleč, pernatěnka, zavíječ, bělásek, batolec, babočka, martináč, lišaj, píďalka, bourec, bekyně, přástevník, mūra, osenice, stužkonoska...

Brouci

Jsou velmi rozdílní ve velikosti, stavbě těla i způsobu života. Jedno mají však společné – přední pár křídel je tvrdý, přeměněný v krovky, které chrání zadeček. Zadní pár je blanitý. U nás snadno naleznete střevlíky, svižníky, potápňiky, hrobaříky, zlatohlávky, sluněčka... Dál už jmenujte sami.

Dvoukřídli

Kdo by neznal mouchu? Ale čím se liší moucha třeba od vosy? Má, jako všichni dvoukřídli, vyvinut jen první pár blanitých křídel. Druhý pár je zakrnělý, ale důležitý, říká se mu kyvadélka. Jako příklad dvoukřídleho hmyzu chci uvést svou chráněnkyni – tiplici. Většina lidí se jí bojí, protože vypadá jako obrovský komár. Ale je to tvoreček zcela neškodný. Dalšími zástupci tohoto řádu jsou dobře známí komáři, pakomáři, velká skupina much a ovádů.

Škvoři

Podle pověsti nemají nic jiného na práci, než vlézt člověku do ucha, prokousat se přes ušní bubínek a skončit v mozku. Je to pomluva rozšířená po celé Evropě. Ale charakteristické klišé na konci zadečku škvorů jsou např. na přidržování potravy. Škvoři mají ještě jeden charakteristický znak. Přední křídla jsou krátká a pevná, pod nimi je druhý pár dlouhých a širokých křídel složených v klidu podobně jako týp – nejprve několikrát podélně (do vějíře) a pak dvakrát napříč. Ale škvoři létají neradi, a když už, pak letí téměř ve svislé poloze. U nás žije jen několik druhů škvorů – např. velký, obecný, malý a bezkřídly.

Vážky

Všechny druhy vážek mají stejnou stavbu těla i podobný způsob života. Mají dva páry blanitých téměř shodných křídel, která u podřádu šidel zůstávají v klidu doširoka rozevřená (sem patří vážky a šidla). Podřád motýlic (motýlice, šidélka) mohou křídla složit, ale jsou špatnými letci. Motýlice mají křídla tmavá.

Švábi

I když jsou švábi především skupinou tropickou, s několika druhy se můžete setkat i u nás v lesích. Všechny jsou poměrně malé – rusec lesní měří 14 mm a rusec plamatý pouze 6,5 mm. Švábi mají dlouhá tykadla, trnité nohy a velký štít, který kryje hlavu a hrud'. Z tohoto řádu by vám měla ROP

uznat i v blízkosti člověka žijící druhy – např. švába obecného nebo rusa domácího.

Blanokřídli

Velmi početný řád hmyzu (přes 100 000 druhů) – mají vždy dva páry blanitých křídel, druhý pár je vždy menší. Blanokřídle nebudu příliš představovat, znáte je všichni – včely, mravence, vosy. Patří sem i pilatky, které mohou být postrachem pro naše lesy – ploskohřbetka smrková nebo hřebenatka borová dokážou dokonale ožrat rozsáhlý kus lesa.

Srpice

Nejrozšířenějším představitelem je srpice obecná. Jméno dostala podle dlouhého, u samečků na konci rozšířeného a nahoru zahnutého zadečku. Srpice je zcela neškodný hmyz, který se živí nektarem.

Plošnice

Živí se různými šťávami (rostlinnými i živočišnými), mají k tomu uzpůsobené bodavé sací ústní ústrojí. Základním znakem ploštic jsou opět křídla. Křídla předního páru jsou tzv. polokrovky – u kořene jsou pevná, ale na vrcholu jsou blanitá. Druhý pár je blanitý celý. Některé plošnice jsou krásně zbarvené – např. kněžice páskovaná, kněžice zelná nebo známá z Ferdý Mravence ruměnice pospolitá.

Rovnokřídli

Znáte je! Vzpomeňte si na Ferdu nebo na včelku Máju a jejich dlouhonohé kamarády. Ano – rovnokřídli jsou např. kobylky a sarančata. Jejich společnými znaky jsou protáhlé tělo, charakteristická křídla, kousavý ústní aparát a silné dlouhé zadní nohy. A všichni skáčou (když ne jako dospělci, tak jako larvy a obráceně). Většina druhů vydává vrzavé zvuky. Kobylka zelená, cvrček domácí, krtonožka obecná, saranče modrokřídla – to je několik zástupců našich rovnokřídlych.

Jepice

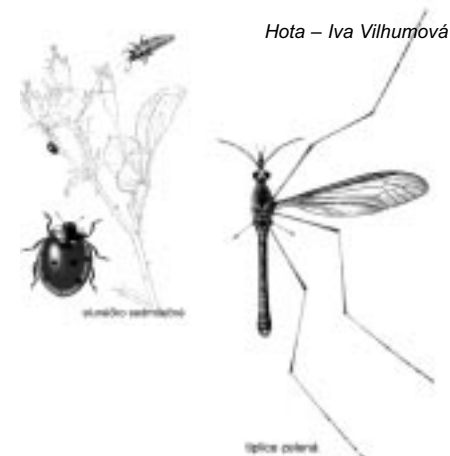
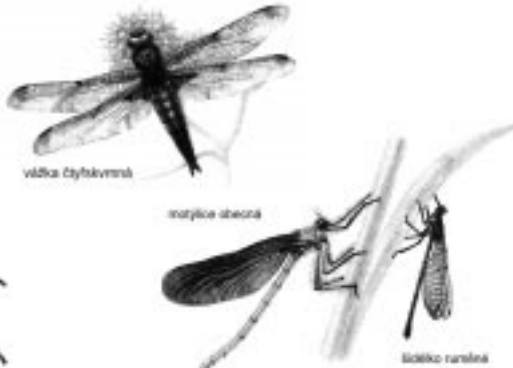
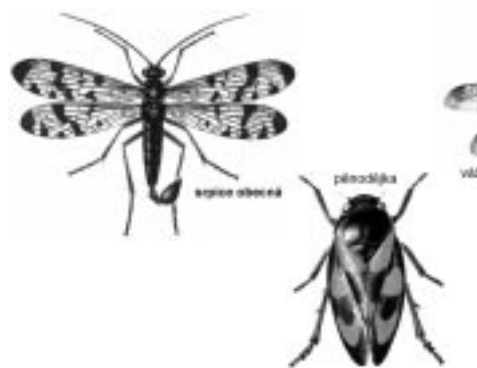
Dospělé jepice jsou si navzájem podobné – na konci zadečku mají tři štěty, nemají vyvinuté ústní ani trávicí ústrojí, žijí velmi krátce – jen několik hodin nebo dní. Zato larvy žijí ve vodě a velmi dlouho.

Stejnokřídli

Tento řád má oba páry křídel zhruba stejně velké a podobně tvořené. Všichni stejnokřídli mají sosák s ostrými dlouhými štěty uvnitř. U nás žijí např. pěnodějky, křisi, pidikřisci, mery, červci, štítanky. Znamé jsou cikády.

Přeji vám krásné zážitky při pronikání do dobrodružného světa hmyzu.

P. S. Nenechte se při tom sežrat!!!

Hota – Iva Vilhumová

HAU, KÓLA!

Jak vyrobit šípy

Ví se, že je těžší vyrobit sadu dobrých, tj. ve všech ohledech shodných šípů, než dobrý luk. Obtíž spočívá v tom, že jen rovné šípy mají naději na zasahování cíle a jen shodná sada je spolehlivá. Pokud se šípy neshodují, chovají se individuálně a pak nezbyvá, než si je jednotlivě označit a mířit s nimi s každým jinak, podle zkušenosti.

Nutná shoda šípů se týká váhy, délky, těžiště a zvláště pak spinu, který je podle slovníku páteř i hřbet, ale také vlnovka písmene „S“, což volně překládám jako průhyb. Jde tu o míru pružnosti, potřebné k tomu účelu, aby šíp po výstřelu obešel luk, jak je třeba, a pak se v náležité sinusoidě ustálil ve své dráze, v níž pokračuje k cíli. Šíp, který není vhodně „naspajnován“, je při velké měkčnosti vychýlen moc vpravo, při velké tvrdosti moc vlevo, takže nesměruje k cíli. Sinusoida, po níž se šíp pohybuje po výstřelu, závisí na váze (tj. síle) luku i délce šípů.

Nejvhodnější šípy jsou dřevěné – levný, rovnovlákný a lehký smrk postačí. V USA zhotovují dřívky šípů z cedru. Když se strojově vyráběly a prodávaly bukové tyčky kruhového průměru na výztuže bytového textilu, vystačil jsem s nimi několik let. Byly těžší, ale pevnější. Dřevěný šíp se po nárazu zlomí, ale nezkriví. Křivý šíp rovně nelítá.

Opeření ustaluje let šípů a dává mu rotaci, která let rovněž vyrovnává. Každé opeření vede k rotaci, ať již šikmo nebo podélně umístěné, umístění do spirály vede k brždění šípů, čehož se užívá záměrně při hrách. Nezbytnou podmínkou je, aby bylo opeření sady vždy z jedné strany křídla, z pravé nebo levé. Při nedodržení toho se šípy „hádají“. Nejtužší a nejvhodnější jsou pera kurových. Pera dravců mají sice kolorit, ale i husí jsou lepší. Pera se lepí např. kanagonem, přišpendlují do zaschnutí, ale mohou se i přivazovat za praporek nití pro trvanlivost. Na kovové trubky se jen lepí. Lepení se usnadní lepičkou se svěrkami, kterou lze si vyrobit.

Tvar opeření lze vystříhnout podle šablony ostrým nožem, ale rychlejší a peknější je opalování odporovým

drátkem, v němž se šíp, umístěný v otočném držáku, protočí. Lovecké šípy se širokými hlavicemi (v Evropě není lov lukem dovolen) kladou rotaci odpor, proto musí být opeření širší a delší, aby odpor překonalo.

Opeření tvoří nejméně tři pera, pak je jedno z nich v kolmici na tětivu vodící. Při cvičné lovecké střelbě, kdy záleží na korekci míření, při níž je důležité vidět umístění šípů, se užívá čtyř per, raději žlutých.

Hroty dřevěných šípů, chránící je hlavně před deformací, se nejnázne pořizují z ocelových pláštů vojenských střel, z nichž se vytavil olověný obsah. Také je lze vysoustružit z kovu. V tom případě je vhodné rozlišit na terčové, zatupené, aby šíp nevnikal snadno a hluboko do tlumiče a nepoškozoval se opeření, a ostřejší pro střelbu v terénu. Taktéž hroty do trubkových terčových šípů si zaslouží konické zatupení. Hroty, vyrobené z dávné tradice vkládáním kovových (z pánví, obručí sudů) nebo kostěných hrotů do rozštěpu, mají význam spíš archaický, než praktický. Ale v případě nedostatku je lze vyříznout ze silnějšího plechu.

Každý šíp by měl mít vlastnickou značku, tzv. emblém. Šípy lze zhotovit i z rostlých prutů (svídy), ale neskýtá to dobré výsledky. Nejlepší je vyrobit dřívky ze špalku masivního, rovnovlákného, vyzrálého dřeva.

Libor Pecha – Norek Samotář

Na obrázku vpravo vidíte šest ukázek šípů různým opeřením.

A – Dalekonosný šíp s krátkým opeřením a ocelovým hrotem, dobře létá za větru.

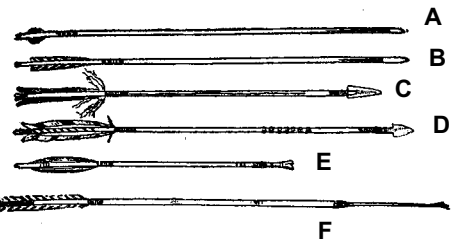
B – Další znamenitý šíp s hrotem z rohoviny, za bezvětří létá ještě lépe než šíp A.

C – Šíp kmene Omaha, válečný a k lovu vysoké zvěře. Hrot i opeření jsou přivázány šlachou. Dlouhé chomáče chmýří byly ponechány na opeření proto, aby se šíp lépe hledal. Jsou sněhobílé a ve větru se třepotají. Špička má vzadu hroty proto, aby zasažená kořist víc krvácela a lépe se stopovala.

D – Jiný šíp kmene Omaha se zvláštní vlastnickou značkou – s kruhy vyřezanými uprostřed.

E – Šíp na ptáky s kostěnou špičkou. Výrobek Indiánů od řeky Mackenzie.

F – Válečný šíp zhotovený Geronimem, slavným apačským náčelníkem: rovná třtina s třemi dílky, špička z tvrdého dřeva s ostrým křemenným hrotem; všechno je svázáno dohromady šlachou.

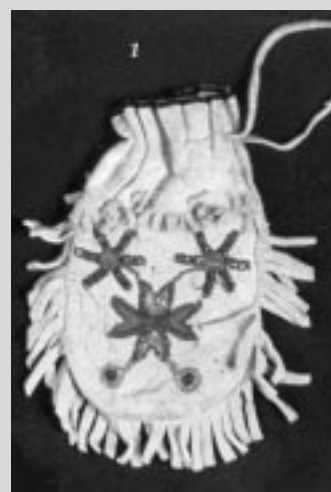
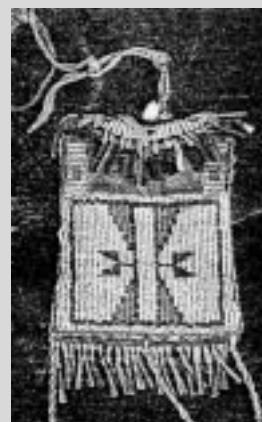
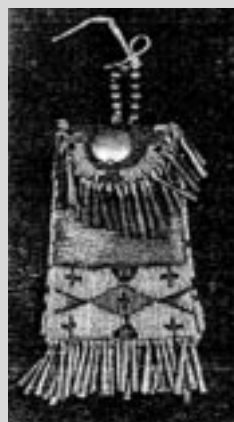
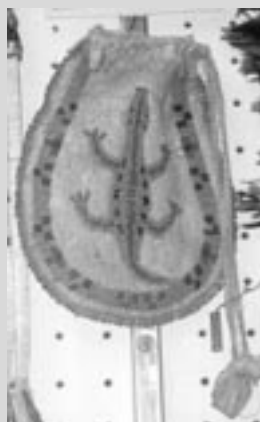

Na obrázku vlevo můžete vidět staré typy hrotů z obručí sudů a pánví. Poslední dva jsou ze dřeva a sloužily na malou zvěř a ptáky.

Váčky

Chcete někomu udělat drobný a přitom moc milý dárek? Chcete si vyrobit nějakou „drobnou výšivku pro začátek“? Chcete nějakému kamínku či jiné malé věci dát hezký domeček? Vrtá vám hlavou, kam umístit ocílku či jiné drobnosti? Zde jsou typy a nápady pro různé pytlíčky. Mohou mít velmi rozmanité tvary – obdélník, čtverec, roseta, ovál s rovným horním okrajem, trojúhelník, různé kosodélníky, zdobené korálky či ostny, různě navěšenými řemínky, kornoutky, žíněmi či chmýřím. Zavazování může být řemínkem, na knoflík – měděný, perleťový či prostě na velký korálek, nebo zavazování vůbec nebude a pytlíček bude mít jen „překlápěčku“, často právě tu zdobenou výšivkou. Vyskytuje se velmi rozmanité množství různých druhů, někdy kmenově vymezených. Pro inspiraci vám tedy předkládáme co nejvíce z této škály rozmanitosti.

*Ze soukromých pokladů vybrali
Wašewin a Ablákela*

V romské osadě Svinia

Do romské osady Svinej se z Prešova dostanete autobusem tak za 15 až 20 minut. Kolem 600 lidí zde žije v chatrčích ze dřeva a bláta nebo v některém ze čtyř patrových paneláků bez přívodu vody, bez kanalizace a jiných, pro východní Evropu zcela běžných, vymožeností. Žijí v naprostém opovržení „bílych“ Slováků, v jakémsi ghetu kousek od „bílé vesnice“. Podobných osad jsou v okolí desítky a na celém Slovensku více než dva tisíce.

Do Svinej jsem se dostal náhodou letos na jaře jako „tlučočník“ kanadských studentů. Spřátelil jsem se tenkrát se svým hostitelem Gejzou, v jehož chatrči jsme přespali, a jím jsem byl srdečně pozván, abych přijel v létě na delší dobu. Toho jsem rád využil a 15. července jsme společně s mými kamarády Petrou Symůnkovou a Jakubem Pláškem dorazili do osady a ubytovali se v chatrči u přítele Gejzy.

Nejdříve bych vás chtěl seznámit s několika praktickými problémy, které jsem musel řešit a kterým se při pobytu v podobném terénu asi nevyhnete.

Gejza je 24-letý otec pěti dětí, z nichž čtyři žili s ním a jeho ženou Márií v dřevěné chatrči, o rozměrech asi 5x4m. Patří v osadě k nejchudším. Většinu vybavení domácnosti, které bylo připraveno pro naši potřebu, jakožto vzácných hostů, si musel vypůjčit. Poznal jsem to po třech dnech, kdy Petra a Jakub odjeli. Z chatky zmizely židle, povlečení, téměř veškeré nádobí, čítající tři talíře, čtyři sklenky na kafe a příbory. Zbyl jen velký hrnec na vaření, umělohmotný lavor na vodu, nůž a sekýra. Přestože jsme se snažili vystupovat zcela nenáročně a ve všem vyjít našim hostitelům vstříc, nedokázali jsme si ještě představit, kolik úsilí musel náš pobyt Gejzu a jeho rodinu stát.

Dříve než jsem z rozhovoru vedeného sice přede mnou, ale výhradně v romštině vyrozuměl, že Máriina matka Cilka napomíná Gejzu za to, že mi nedal do kafe cukr, a dříve než jsem stačil zareagovat, že mi ho opravdu není třeba, vyrazil Gejza z chatky cukr shánět. Vrátil se asi po deseti minutách se šťastným výrazem, v dlaní pevně svírající hrst vzácného sladidla. Věděl jsem sice z teorie, že v romské rodině se za jídlo a jinou pozornost neděkuje, neboť dobře pohostit je pro hostitele povinnost a velká čest. Věděl jsem také, že každý Rom když má, rád půjčí. Stále jsem však nevěděl, jestli tomu tak skutečně v daných situacích bylo, kam a za co si Gejza chodí půjčovat, jak podle představ svých hostitelů dávám najevo, že něco potřebuji, a jak se má dobrý host vůbec chovat. Rozhodl jsem se Gejzovi vysvětlit, že si vážím všeho, co pro mne dělá, ale že opravdu nevyžadují cukr, porcelánový talíř a jiné nadstandardní vybavení. (Později jsem se dozvěděl, že pokud si nepůjčoval od dobrých přátel, musel za půjčení dokonce zaplatit). Na druhou stranu jsem dal jasně najevo, že se chci vždy po jídle napít čisté vody a že chci, aby byla čistá voda přítomna v chatrči i přes noc. Tato domluva byla velice úspěšná, z chatrče zmizelo ono vypůjčené vybavení a všem zúčastněným se značně ulevilo. Gejzova rodina nemusela stále odhadovat, co zrovna ten „gadžo“ potřebuje a jak by před všemi nejlépe dostali své

romské povinnosti dobře mě uhostit. Chovali se i nadále velmi pozorně a laskavě, nicméně zde existovala jakási vzájemně dohodnutá pravidla, v rámci kterých se stala ona hra na hosta a hostitele pro obě strany výrazně srozumitelnější. Ještě důležitější byla možnost o podobných věcech hovořit a vysvětlit si případná (kulturní) nedorozumění. Předstíral, že mi nevádí množství výkalů na podlaze chatrče nebo že je snad nevidím, by po delší době mohlo být pocíťováno jako neupřímné a nepochopitelné chování. Stálo mě to hodně odvahy sdělit Gejzovi, že rozšlapané hovínko jeho dcery na podlaze opravdu dost smrdí, mělo to však významně průlomový charakter. Celá záležitost přestala být tabu. Gejza s úlevou posypal všechny exkrementy v chatce popelem z kamen a s úsměvem mi sdělil, že takhle se to normálně dělá, ale že nevěděl, co si o tom myslím a co s „tím“ má v mé přítomnosti udělat. (Cilka mi posléze prozradila, jak se za to všichni celou dobu strašně styděli.)

Při pobytu v podobném terénu je důležité mít alespoň občas pocit soukromí; to se mi ale nedařilo vysvětlit, natož prosadit. Jednak pro obyvatele osady zosobňují svým způsobem dobrou zábavu, a proto často vyhledávají moji společnost, a také díky tomu, že pro ně bylo nepředstavitelné nechat mě dělat něco tak nebezpečného, jako jít někam sám (vzhledem ke špatným zkušenostem s ostatními spoluobčany sami toto riziko jen velmi neradi podstupují), takže se mnou Gejza chodil i na záchod. Maximum soukromí jsem tedy zažíval v Gejzově společnosti, na kterou jsem si brzy zvykl. Naučili jsme se spolu dobře komunikovat, což zpočátku nebylo jednoduché, neboť nemluví téměř vůbec romsky a Gejza příliš dobře slovensky, navíc poměrně špatně artikuluje. Máme však překvapivě řadu shodných názorů a postojů k životu a vzhledem k množství společně stráveného času si dokážeme bez větších problémů porozumět. To však nedokáže nahradit častou potřebu jednoduše se vypovídat a okomentovat obrovskou spoustu nezvyklých a záhadných věcí a jevů, s kterými se každou chvíli setkáváte. Alespoň moci to někdy a někde svěřit papíru je naprosto nezbytné pro hygienu vaší mysli. Jeden z takových pomyslných zápisů do terénního deníku vám nyní předkládám. Rád bych vám přiblížil svůj osobní zážitek ze dne, který se obyvatelům romských osad vrací jako noční můra.

Pondělí 20. července.

Vstali jsme asi v 6 hodin, což mohlo být tak o dvě hodiny dříve než obvykle. Časový údaj na svých hodinkách zde nehrál významnější roli než, že dával možnost zdvořilé odpovědi na častou, víceméně však pouze zdvořilostní otázku: „Keci ori?“ (Kolik je hodin?). Gejza se o hodiny příliš nezajímal, výjimku tvořily časy odjezdu a příjezdu autobusů do Prešova, kterými sám jezdil, a čas, kdy v televizi běžel v osadě velmi populární seriál Xena. Už druhý den jsme neměli vůbec žádné peníze. Gejza měl dostat rodinné přídavky až koncem týdne, Mária si mohla půjčit od sestery jen trochu mouky na placky „marikla“ a všechny houby jsme museli vysbírat už včera. Chtěl jsem jet s Gejzou do Prešova vyzvednout pár set

korun uložených v bance. Před obecním úřadem v „bílé Svinii“ stála dlouhá fronta šťastlivců z rodin, které dostávají přídavky jako první. Gejza požádal svoji tchýni Cilku o peníze na autobus. Radostně na nás mávala stokorunou; „Nate, ať máte v tom Prešově na pivo...“ „Děkujeme, ale nám stačí 16 korun na autobus, v Prešově už budu mít peníze“, odpověděl jsem až s neslušnou ostýchavostí. „Ber, kdo si nebere je blbec“, vmísil se do hovoru se svou ten den první radou Gejzův tchán Ivan, který sám sebe považuje za moudrého vůdce osady a nechá si říkat „Vajda“. „Kdo má a nedá je špatnej člověk a kdo si nebere je blbec, musíš se ještě v životě hodně učit“, dodal své obvyklé ponaučení.

V autobuse bylo veselo, spolu se mnou a Gejzou jelo do města na nákupy dalších 20 lidí z osady. Vesele jsme se bavili a dělali si srandu z kyselých obličejů „bílych“ spolucestujících, kteří tím byli okřídleně rozloženi a uraženi. S hlukem a akrobatickými prvky vystoupila tlupa „Romáků“ (jak si alespoň přede mnou rádi říkali) na předměstí. My jsme jeli dál do centra.

Při cestě do banky jsme potkali několik místních Romů. Gejza je vesele zdravil a snažil se navázat rozhovor. Odpověděli nám nadávkami a výhrůžkami, ať táhneme zpátky do osady. Gejza z toho byl velmi rozmrzelý. „To nejsou Romáci, to jsou Olaši, oni jsou špatný, jednou jsme se s nimi prali u nás ve vesnici“. Velmi mě to zajímalo, ale Gejza se už o tom nechtěl dál bavit, bylo to pryč moc smutný a my už teď přeci máme peníze, koupíme maso, sladkosti pro děti, tabák pro Márii, čučo a dáme si pivo a večer v osadě uděláme velkou fatru a bude moc veselo, protože nějaký Romáci už dostali podporu.

Vešli jsme do řeznictví, byla tu Cilka s Ivanem a Miro se svojí ženou. „Řezník má pro nás levný maso, on nás zná...“ Řezník přinesl podnos plný smradlavého zkaženého masa se zbytky salámů. Řekl si o 500 korun!!! Cilka navrhla 300. „Tak táhněte!“, zněla odpověď. Všichni jsme byli zklamaní, ale dnešní den si přeci nedáme zkazit. Řekl jsem Gejzovi, že spolu půjdeme do slušného řeznictví a koupíme pěkné maso za normální cenu. „Žebírka, koupíme 2 kg žebírek!“, Gejzovi se vrátil úsměv a roztomilý záblesk v očích. Vzal jsem ho na oběd do jídelny a na zahrádku na pivo. Rád bych zde poseděl i déle, ale Gejzovi se tu moc nelíbilo. Vzal mě kolem krku a zašeptal do ucha; „Jsem tu jedinej cikán“. Rozhlédl jsem se kolem a upozornil na romského číšníka. Gejza ho chvíli udiveně pozoroval, načež prohlásil něco v tom smyslu, že to nemůže být Rom, protože dělá číšníka a je tak pěkně oblečen. Tím jsem byl značně udiven pro změnu já a chystal se ho zasypat stovkami otázek, ale při odchodu jsme si vyslechli několik urážlivých vtípků na téma buzeranti a Gejza na to celé chtěl opět rychle zapomenout. Koupili jsme skoro 4 kg vepřových žebírek a spoustu dalšího jídla, zbylo nám jen na autobus a na tři láhve sladkého ovocného vína čučo, které měli v krámku ve Svinii.

V osadě už vládla veselá nálada, byla zde spousta jídla, alkoholu a nových věcí. Večer měl být velký oheň a divoká oslava, ale zatím

bylo dusné a velmi horké odpoledne. Seděli jsme v Gejzově chatrči, povídali si a odpočívali, unaveni z výletu do města. Přišel Ivan s Mirem a zajímali se, zdali jsme koupili něco k pití. Gejza vytáhl v peřinách ukrytou láhev čuča, ale sám pít odmítl. Ivan byl zklamán, čekal něco tvrdšího. Gejza však tvrdý alkohol neměl rád, chutnalo mu sladké čučo a i tím se jen nerad opíjel. Také nekouřil a nikdy nebyl ve vězení, protože byl často terčem posměšných poznámek. Stejně jako já musel neustále poslouchat „vajdovy“ rady do života a ujišťování, že se toho musí ještě hodně v životě učit. Jedna z přednášek měla právě začít. Připil jsem si s Ivanem a posadil se na postel. Gejza pít nechtěl a neustále mě varoval, abych také nepil, že mě bude bolet hlava, neboť je teprve poledne a velké horko. Položil se vedle mě na postel a společně jsme jen tak jedním uchem poslouchali Ivanovo kázání na téma život a co všechno se ještě musíme učit. On Vajda, je prý ten jediný, kdo to všechno zná a může nás to naučit, tak ať si toho vážíme! Když načínal druhou láhev vína, kterou si už našel a nabídl sám, obloha se zatáhla ohromnými černými mraky nesoucími mohutnou bouřku. Tak velké mraky s tolika blesky jsem v životě neviděl. Mezi chatrčemi začaly nervózně pobíhat spousty lidí. Do chatrče vrazil Gejzův mladší bratr a v rozčilení křikl, že sem jede komando. „Budou nás bít!“ „Všechny pobijou!“ Jedna Romka prý rozbila někomu v hospodě hlavu. „Přijedou policajti a budou nás bít!!!“ Vypukl zmatek, ženy s dětmi ve strachu utekly do lesa na kopci. Muži se mezi sebou hádali a prali. „Kdo to udělal?“ „Která to byla?“ „Co budeme dělat?“ „Minule to bylo peklo, přijelo komando a policajti mlátili všechny hlava nehlava!“ Vyběhli jsme z chatky. Chtěl jsem policii nějak zastavit. „Seš blbej, už je pozdě, za chvíli jsou tady, ale foť, všechno foť!“, křičel Ivan. U mostu byla mela, muži se nemohli dohodnout co dělat. „Ať jde ta ženská, co to udělala, ať se jde udat k policajtům“. Policie tu ještě nebyla. Udělal jsem dvě fotky hádajícího se davu. Ivan stál vedle mě, Gejzu jsem neviděl, snad šel odvést děti z chatrče.

Do zad nám vpadla ohromná vlna, most byl rázem pod vodou. „Bože voda! Voda! Utečte!!!“ Vesnice ležela přímo na pravém břehu říčky Malá Sviňka. Voda v mžiku zatopila nejbližší chatrčky a stoupala výš. Vběhli jsme do chatrče pro děti. U Gejzy už nikdo nebyl. Snad jsou s Gejzou v lese, snad jsou všichni v bezpečí... Když jsem vybíhal z chatrče, vody už bylo popás. O kousek výše stála po kolena ve vodě stará žena a křičela na mě; „Rychle, rychle!!!“ Prodral jsem se proudem a pokračovali jsme společně výše ke čtyřem patrovým panelákům – jakémusi centru osady. Voda stále stoupala, už sahala až k panelákům, do kterých se schovalo několik desítek lidí. Viděl jsem tam Ivana a Márii. „Vlna, druhá vlna!!!“, křičela ona stará žena vedle mě. „Musíme výš, běžte na kopec!“. Kdo byl blíže panelákům, běžel tam, my jsme popadli děti a prchali do kopce. Voda zaplavila přízemní bytovky, lidé vylezli na střechy. Chatrče už skoro nebylo vidět. Na kopci nás mohlo být tak 300, skoro nikoho jsem tu neznal. Další lidi jsme viděli na střechách. Nemohl jsem najít Gejzu, ani nikoho z jeho rodiny. Tekly mi slzy, přšelo a od černých mraků byla skoro tma. Se dvěma asi 25letými chlapci jsme se snažili utěšit děti a zabalit je do nějakého oblečení. Všichni jsme

byli mokří, strašně vyděšení a s hrůzou se snažili najít své blízké. Dohodli jsme se s dalšími dvěma muži, že oni se pokusí rozdělat oheň a my tři se pokusíme sehnat pomoc. Doběhli jsme na hlavní silnici směrem do Prešova. Stála zde kolona desítek aut. Když jsme prosili o pomoc, o mobilní telefon, nikdo nám nestáhl ani okénko. Došli jsme až na začátek kolony. Přes silnici tam tekla voda směrem od Svinej. Před auty stál hlouček lidí, voda už prý opadáva. A teprve jeden z těchto přihlížejících mi půjčil mobilní telefon a vytočil číslo. „Vrtulník už letí a ty z lesa na kopci převzeme, jen co opadne voda“, zněla odpověď na mou prosbu o pomoc. Voda rychle ustupovala a dala se již projet nákladním autem. Nechal jsem se převézt kamiónem a doběhl do Svinej z prešovské strany. Byli tu vojáci, hasiči a sanitky. Skoro všichni z kopce už byli na této straně. Jezdil jsem na korbě vojenského auta mezi osadou a romskou školou v bílé vesnici, která nebyla vodou zasažena. Čtyři studentky z Písku se svým vedoucím a jeho rodinou se snažili uložit lidi z osady do romské školy, na starou faru a do tělocvičny. Jejich kamarád mi zdrceně sdělil, že zahynula dvouletá holčička, vytahoval ji z bahna. S obavami jsem se ptal po Gejzovi. „Je ve škole, jsou ve škole!...“, volal na mě jeho mladší bratr. Gejza, Deniska, David, Symona, Půchy, Mária, všichni byli v pořádku. Běželi jsme si naproti, objímali se, smáli se a brečeli. Byli jsme strašně šťastní, že se vidíme.

Vzali mě k sobě do malé místnosti ve škole. Děti jsme uložili na zem zabalené do dek od vojáků. Pro ostatní nebylo dost místa, museli jsme sedět v mokřem na podlaze. Dívky z Písku se snažily rozdat své oblečení a zásoby alespoň pro nejmenší děti. Přestože jsme byli zcela vyčerpaní, spal jen málokdo. Stále jsme si vypravovali o tom, jak se to všechno přihodilo, co kdo v té chvíli dělal a jaké máme štěstí, že jsme v pořádku. Měli jsme v sobě tolik emocí, že některé příhody se museli vypravovat několikrát dokola a vždy jsme znovu prožívali tu hrůzu, strach a nakonec ohromnou úlevu a pocit štěstí a radosti z následného shledání. Byly to neuvěřitelně krásné pocity.

Následující dva dny jsem se opět přesvědčil, jak se dokáží někteří tzv. „bílí lidé“ chovat k Romům, tentokrát to bylo rozhodně nejbolestnější. Celé dny jsme neměli pitnou vodu. Zvonili jsme na lidi ve vesnici, abychom o ni požádali, většinou nám ani neotevřeli. Zástupkyně starosty před nás ráno předstoupila s tím, že vojáci uvařili guláš a že si pro něj můžeme jít, ale ne dřív, dokud neuklidíme ten bordel, co jsme ve škole udělali. V osadě žilo mnoho psů, ty přeživší si lidé odvedli sebou. Přijeli hygienici z města a všechny jednoduše bez vysvětlení postříleli. Divže netrefili některé z dětí. Když jsme s Gejzou odklízeli, co zbylo z jeho chatky, vjelo do trosek kousek od nás velké auto. Na troskách pracovali lidé (samí „bílí“ je tam poslali). „Co se děje, snad už nepřijel bagr, vždyť jsme tady, zavalí nás tu?!“ Ujišťovali jsme se s Gejzou, že to není možné, že by jen tak bez upozornění začali bořit, vždyť jsou tu lidi! S hrůzou jsme si uvědomili, že tomu sami příliš nevěříme. Tolikrát už jsme slyšeli; „Kdyby je ta voda vzala všechny, byl by od nich pokoj“. Po silnici mezi osadou a vesnicí neustále chodilo mnoho lidí (přesněji řečeno Romů, ostatní byli zavřeni doma, báli se vycházet). Šel jsem po pravé krajnici úzké sil-

nice plné lidí. Zezadu vyrazilo vojenské nákladní auto, jelo velmi rychle středem cesty a netroubilo. Uskakovali jsme jen těsně před koly. Ženě vedle mě podklesla kolena, držela se za srdce a za ústa a vzlykala; „Tam vedle jdou moje děti, oni je srazí, oni je chtějí zabít!“

V pondělí 20. července 1998 kolem páté hodiny odpolední smetla říčka Malá Sviňka romské osady ležící v blízkosti jejího koryta. V jedné z těchto osad jsem v tu chvíli byl u svého přítele Gejzy a jeho rodiny. Svým velmi osobním svědectvím bych také rád poděkoval všem statečným lidem, kteří při této katastrofě skutečně pomáhali a stále pomáhají zmírňovat její následky. Za svou osobu chci zejména poděkovat svému příteli Sašovi Mušinkovi z Prešova, jednak za všechno, co učinil pro mě, a hlavně za to, co stejně jako v ony kritické dny, už po dlouhou dobu dělá pro všechny Romáky nejen ve Svini.

Zároveň chci upozornit na to, že katastrofální poměry, v jakých jsou obyvatelé podobných romských ghett přinuceni žít, nejsou následkem červencové povodně. Je to výsledek již dlouhotrvající naprosté neznalosti a nezájmu ze strany veřejnosti a státu tuto nesmírně komplexní a navíc stále se zhoršující situaci řešit.

Petr Prokopík

Tento článek jsme přetiskli z časopisu Cargo s laskavým svolením redakce. Idea časopisu vznikla mezi těmi studenty etnologie na FF UK, kteří se rozhodli vyplnit informační vakuum, jež existuje v rámci jejich studia i v rámci celého oboru. Šlo jim o vytvoření dosud neexistujícího diskusního fóra, ve kterém by se setkávali lidé s rozmanitými názory na antropologická témata a o zprostředkování spolupráce mezi dalšími obory společenských věd. Za tímto účelem založili občanské sdružení Cargo Publishers.

Svůj první řádný ročník zahájilo Cargo, Časopis pro kulturní/sociální antropologii v roce 1999, vychází čtyřikrát ročně. Publikují se v něm mimo jiné články na základě vlastních terénních výzkumů, teoretické práce, recenze, zprávy z konferencí, kritické a diskusní příspěvky.

Časopis je k dostání (nejen) v knihkupectvích Fišer v Praze, na katedře antropologie ZČU v Plzni a na filozofických fakultách v Brně a v Bratislavě a je možné si ho také předplatit. Informace získáte na adrese právě vznikající domény www.antropologie.cz, s dotazy se můžete obrátit na elektronickou adresu cargocas@email.cz nebo do sídla redakce **V domcích 3/27, Praha 6, 162 00.**

Hana Synková – Bostonka

Colterův běh

John Colter byl jedním z účastníků výpravy kapitánů Lewise a Clarka proti proudu Missouri přes Skalisté hory a podél řeky Columbia až k Tichému oceánu a zpět v letech 1805 – 1807, slavné objevné cesty, která předznamenala expanzi Spojených států na západ přes řeku Mississippi. Už na výpravě se projevil jako schopný a spolehlivý zálesák, který objevitelům prokázal mnohé cenné služby. Když účastníci průzkumné výpravy sestupovali po dvou letech v neprobádané divočině zpět po proudu horní Missouri, ke vzájemnému překvapení potkali zřejmě první dva západní bílé lovce v historii, první „mountainmany“, Hancocka a Dixona. Když Colter projevil přání, aby byl výjimečně propuštěn z vojensky organizované expedice a bylo mu povoleno v divočině zůstat s oběma lovci, pro jeho mimořádný přínos výpravě mu oba kapitáni vyhověli. Od té doby se pohyboval po pláních a horách amerického Západu. V roce 1809 se potom připojil k výpravě Manuela Lisy, který vybudoval první obchodní pevnůstku na severních pláních u řeky Big Horn. A právě toho roku se to stalo.

Colter spolu s přítelem Pottsem byli na lovu bobrů na jednom z přítoků horní Missouri. Řeka se vinula v hlubokém hlinitém zářezu přes malou prérii, takže z kanoe nebylo vidět přes okraje. Najednou je překvapil hřmotný dusot několika stovek zvířat, která během několika dlouhých minut přeběhla okolo, aniž je lovci mohli spatřit a záhy dusot zase utichl. Colter z toho měl divný pocit a navrhol stáhnout a schovat se, protože se nacházeli na území, kde nebylo vzácností natrefit na Černonožce, známé svým nezměnným a jednoznačně negativním vztahem k bílým trapperům. Potts se svému poplašenému příteli zasmál a povídá:

„U mě seš, Johne, normální třasprdelka, poniváč jak zaslechneš pár huňatejch bizónů, tak máš hnedky plný gatě.“

John by takové nepřímé označení za zbabělce nesnesl, tak se zakabonil, prohlásil něco o přechytralých přírodopzpytcích a jelo se dále. Škoda, že se nevsadil, protože za pár minut jízdy se běh snížil a oba mountainmani se zničehonic ocitli uprostřed několika stovek černonožských válečníků, kteří lemovali oba dva břehy a spor bizoni versus Indiáni na koních tak byl s konečnou platností rozřešen.

Bylo jasné, že pokus o únik je naprosto nemožný. V obecném povyku posunky prikazovali Indiáni oběma bělochům, aby okamžitě přirazili ke břehu. Protože se nedalo nic jiného dělat, udělali to. V okamžiku, kdy se dotkla před břehu a Colter stoupl nohou do písku, popadlo ho několik párů rukou a v okamžiku z něho servalo šaty, a součástí jeho výbavy a výzbroje se bleskurychle rozptýlily mezi dav. Když se vrhli na zadáka Pottse, ten, vida Colterův osud, odstrčil se zpět do proudu.

John Colter prchá před jistou smrtí

„Hej, neblázni, vylez, tohle nemá cenu, sou tu všude vokol!“ zařval Colter, jenomže to už vzduchem práskl výstřel a Potts se sesul v kánoi na dno.

„Šmarjá, koupils' to? Dostals' to?“

„Hergot, mám na kyčli díru jak do vrat! A vono je to stejně jedno, jestli teď a tady nebo za chvíli u kůlu, a toho vopeřeného parchanta, tak toho já dostanu, ten i jeho rodina budou tý rány litovat ...“ ozvalo se zasípání z kánoe a Potts se zvedl s krvácející ranou v boku a s puškou u líce. Prásknul další výstřel a jednoho z Indiánů ze shluku postav odhodila

síla zásahu dozadu. Jen o vteřinu později jarní ráno rozerval burácející salva výstřelů, ve kterých úplně zaniklo hvízdání šípů a Potts se sesul nadobro, provrtnán skrz naskrz indiánskými střelami. Černonožci krvácející tělo vmžiku vytáhli z vody a v zuřivosti ho rozsekali na kousky, srdce a střeva pak hodili Colterovi do tváře.

John Colter pochoopil, že je konec a modlil se jen, aby to netrvalo dlouho, příbuzní zabitého bojovníka se na něho zuřivě vrhali a zadržovala je jen síla několika svalnatých válečníků, kteří lovce bránili. Potom se ve stínu starého topolu náčelníci dlouho radili, zatímco trapper stál nahý na pálícím

slunci a očekával nejhorší. Vítr k němu občas donesl posupné zasmání nad zvlášť povedeným nápadem, jak zajatého bělocha sprovodit ze světa. Pak Colter zpozoroval, že se rada rozchází a k němu jde starý muž, který měl zřejmě ve skupině významné slovo. Zastavil se před trapperem, podíval se mu do očí, pokynem ruky rozevřel kruh hlídačů, mávnul směrem do prerie a řekl lámaným jazykem kmene Vran:

„Ty – jít! Jít – pryč! Pryč!“ a ukazoval směrem na východ.

Colter nevěřil vlastním uším a

pomalou se šoural pryč, nevěřičně se rozhlížel okolo a každým okamžikem čekal ránu do zad nebo něco jiného, co Černonožci vymysleli. Kolem každý nadskakoval vzrušením, něco hulákal a ukazoval na východ, někteří si klepali na čelo nad neuvěřitelnou zanedbaností rozčuchaného bělocha. Colter nevěděl, co si o tom má myslet a šoural se dál. Až když si všimnul, že vzadu za ním početná skupina mladých bojovníků ve spěchu svléká legíny a ukládá zbraně, aby si ponechali jen to nejnútnejší – kopí a nože, a pořádně utahují tkaničky mokasinů, náhle pochopil. Bude běžet o život! On sám, nahý, daleko od svých přátel proti přesile ozbrojených rudochů! Nerovný a nefér zápas! Běh, kde první cenou bude jeho skalp! Jakoby bleskem najednou vyrazil vpřed a ani necítil trávu pod nohama, jak se rozletěl k dalekému obzoru. Jen na půl ucha zaslechl uspokojený povyk za sebou, že natvrdlý běloch konečně pochopil a štvance začíná mít šťavu...

Neuvěřitelná a tajemná síla hrůzy a naděje ho nesla přes rovnou pláň posetou opuncemi směrem, kde věděl, že se musí nacházet řeka Madison Fork, jediné místo, kde se snad bude moci někde schovat, dobrých osm, deset kilometrů odsud. Nikdo neběží tak rychle, jako ten, komu na záda dýchá Smrt. Lovce nebdal nic na to že holá chodidla má poseta opunciovými trny, do svého útěku dal všechno, o čem ani nevěděl, že má. Asi v půli vzdálenosti se mu při šiléném úprku spustila z nosu krev a krvavá pěna mu při každém skoku třísnila hruď. Když se poprvé odvážil v běhu se ohlédnout dozadu, zjistil, že za sebou nechal všechny pronásledovatele o notný kus pozadu. Všechny, kromě jednoho. Štíhlý Indián třímající v pravé ruce kopí se nesl jako antilopa a vzdálenost mezi ním a Colterem se dokonce zkracovala! Colter cítil, že síly ubývají a nohy těžknou, v zádech ho mrazil ledový pocit, už už cítil, jak mu hrot kopí

proniká mezi lopatky. A vsadil vše na jedinou kartu.

Náhle se obrátil a vyrazil proti svému pronásledovateli. Toho to vyvedlo z míry. Těžko říct, jestli víc zapůsobila náhlá změna rolí nebo vzhled zakrváceného, úříceného a řvoucího muže. Mladý Černonožec, který už také bral ze dna svých sil se rozpráhl ke konečnému výpadu, kdy konečně usmrtí toho k neověření běhavého bělocha. Sám! První! Jenomže síla spotřebovaná během přes prerii chyběla v síle úderu a tak se Colterovi povedlo rukou odchýlit směr náprahu a odvést dráhu hrotu mimo tělo. Indián to nečekal a setrvačností přelétl kolem zkrvaveného naháče, zakopnul a upadl na zem. Při tom se mu zachytil hrot kopí o trs trávy a padající tělo přerazilo kopí vejpůl. Dříve, než se stačil znova zvednout, popadnul Colter ulomenou půlku s hrotem a mladého válečníka připíchl k zemi. Jakoby dostal novou dávku síly a jeho nohám znovu narostla křídla. Jeho útěk se z nemožnosti přesunul do pozice možné naděje! V letu chytil svoji vražednou zbraň a pokrývku, kterou měl mladík omotanou kolem ruky a znovu vyrazil vpřed. Na Madison Fork! Už to není daleko! Už je skoro tam!

Traper byl již hodný kus za místem svého vítězství, když zaslechl vzteklé vytyčování dalších účastníků běhu, kteří našli svého nešťastného favorita. A pak, konečně! Na dohled se objevil tmavý proužek vrb a topolů kolem řeky! Zcela bez dechu vlétnul Colter pokrytý krví a potem do vody. Chvilí brodil, chvilí plaval proti proudu, až se dostal k bobří hrázi, na jejímž konci byl bobří hrad. Jako traper dobře věděl, že bobří doupe má východ pod vodou a že vevnitř by mohlo být dost místa i pro celého muže.

Za chvíli podvodní chodbu skutečně našel. Měl štěstí, že se jednalo o již dlouho obývané, prostorné doupe a povedlo se mu procpat se blátivou podvodní chodbou až do hlavního prostoru, kde se dokonce mohl v teple

a suchu natáhnout. Netrvalo dlouho a uslyšel volání svých pronásledovatelů, kteří byli vzteky bez sebe a pečlivě prohledávali okolí. Několikrát se dokonce rozhlíželi z vrcholu bobřího hradu, ve kterém se jejich kořist skrývala. Nic nenašli, což jenom znásobovalo jejich marnou zuřivost. Věděli, že tady někde musí být!

V jednu chvíli měl Colter dojem, že chtějí celou oblast podpálit, dokonce uslyšel křesání! Srdce mu znovu sevřela mrazivá pěst hrůzy. Naštěstí vodou nacucané dřevo z bobří hráze nechtělo chytout a tak toho Černonožci za chvíli nechali. Celou oblast propátrávali několikrát a teprve s nadcházející tmou jejich pokusy utichly.

John Colter schovaný v bobřím doupeti nevěděl, jestli venku někde nestojí stráž, a tak potichu čekal a až teprve hluboko po půlnoci se odvážil opatrně se opět protlačit bahnitou chodbou do vody a lehce, aby příliš nerozvířil hladinu, doplavat ke břehu. Žádnou stráž neviděl. Není tu nebo je tak dobře schovaná? Raději nic neriskovat a všechno dělat v největší tichosti.

Údolí Madison Fork se zužuje do kaňonu, ze kterého je jediný východ podél řeky. Aby předešel překvapení, cestoval Colter jenom v noci a z obavy, že průsmyk by mohli Indiáni hlídat, vylezl v noci po téměř kolmém svahu a přes skály, suťoviska a pásy věčného sněhu přešel (nahý a bos!) hory, než se dostal na prerii. Ale ještě neměl vyhráno, ještě to trvalo dalších sedm dní usilovného pochodu otevřenou plání, kdy se živil jen kořinky a stromovou kůrou, než se dostal do Lisovy pevnůstky na Big Hornu, polomrtvý hladu a vysílením.

Protentokrát svůj závod se Smrtkou vyhrál ...

Jan Křístek – Apač, Wallowa

Poznámka:

John Colter vydržel na pláních ještě dva roky, mezi jinými objevil i „Colterovo peklo“, dnes nazývané Yellowstone národní park. Celkem šest let prožil v divočině, na rozdíl od většiny mountainmanů i něco málo našetřil, potom pověsil ocelové bobří pasti na hřebík a společně s několika dalšími osadníky se usadil ve francouzské vesnici La Charette na Missouri, asi šedesát mil nad St. Louis, poslední výspě civilizace západním směrem. Oženil se a zdálo se, že se před ním otevírá nová kapitola života. Jenomže na podzim 1913 ho přepadla zákeřná choroba, a tak, v listopadu 1913, umírá na žloutenku.

Skutečný příběh ze starých cestopisů (J. Bradbury: *Travels in the Interior of America*, 1819 a dr. T. James: *Three Years Among the Indians and Mexicans*, 1849. Více též viz B. Harris: *John Colter, His Years in the Rockies*) vybral Honza Křístek, Wallowa Brno

Každý tam jednou nemusí U Stužice Rieky

To já nezpívám

*To nezpívám já,
Ale květy, které jsem spatřil
To se nesměju já,
Ale víno, které jsem vypil
To nepláču já,
Ale láska, kterou jsem ztratil*

Jacques Prevert

Když mě Čanešiča inspiroval k sepsání těchto příhod, netušil, co způsobí. Netušil jsem to ani já. Čanešiča spustil lavinu. Ta lavina už stačila převálcovat mě a za okamžik se naválí i na tebe, sestro anebo bratře. Přezijíš ji ale ve zdraví, troufám si dokonce tvrdit, že ten příběh je léčivý. A také – a to považuju za nutné zvlášť zdůraznit – je od prvního do posledního písmenka skutečný. Pravdivý jako poctivě zasloužený chleba.

Je ale hloupost myslet si, že poctivě zasloužený chleba musí být bez kazu. Ani toto mé spisování není.

Jakákoli slohová podobnost s vyprávěním bratra Nevrlého o Chyžce u Stužice Rieky není bohužel vůbec náhodná. Bratře Náčelníku, nasadils mi svou povídkou sakra vysokou lať. A vymklo se mi to z rukou. Následující vyprávění není vůbec moje vyprávění. Spíš veliká vlna, na které se vezu. To nevyprávím já, ale povídka, kterou jsem četl. A která na mě leží jako požehnaní. A jako kletba, které se už nezabavím. Kletba těch, kdo si nedají pokoj a nechají se příliš oslovit starými příběhy. To, co teď budeš číst, je plagiát. Chleba je poctivě pečený (a za tím si stojím), ale podle cizího receptu. Jediným důvodem, proč tu ten plagiát nakonec uvádím, je skutečnost, že jsem pouť ke Stužici skutečně takto prožíval a – teď přiznám svou hanbu – nesvedl jsem ho napsat jinak. Takhle ze mě vyplnul, takhle ti ho nabízím. Jediný důvod, proč to snad přece jen stojí za to, je ten,

že teď můžeš vidět, že i dnes, v době která všechno zahlučuje pokrokem, se dají objevovat Chyžky u Stužice Rieky, že i dnes lze zažít skoro všechno, o čem píše Náčelník, a že tedy ani ty nemusíš, jako dřív já, při čtení jeho povídek propadat vtíravému, chytlavému a hloupému smutku, že už všechno krásné a poctivé bylo přežito a zmizelo v hloubi času, a nemusí tě, jako dřív mě, ničít zoufalství, žes přišel nebo přišla pozdě a že ti ujel vlak. Ale teď už v klidu čti.

Stál jsem v pralese na dně hlubokého údolí, pod kopcem neuvěřitelně strmým. Kdesi za zády se do lesů jako nůž zařezával hraniční průsek. Hluboké ticho se rozprostíralo všude kolem, a v tom tichu bublala mezi buky a kamením řeka, prastará a krásná. Byl jsem u cíle.

Jsou určitě i jiné cesty, jak se tam dostat. Vyjdeš z Nové Sedlice po červené značce, vystoupáš do sedla, sejdeš na druhé straně kopce dolů a jsi na místě, snadno, zadarmo.

Ale kdo hledá pravdu, celou pravdu, ten nemůže chodit po vyznačených cestách; a já jsem pravdu hledal, sveřepě, bláhově, beznadějně a krásně jsem hledal pravdu o Chyžce u Stužice Rieky, nedobře, ale nádherně zamilovaný do starého příběhu jsem tak, jako se hledá podle starého pergamentu poklad, hledal po lesích Ludwig Jagduette, dávno zbořenou a vlastně bezvýznamnou chatu. Takovou sílu mají dobrá vyprávění, taková síla je základem všech poutí, touha vidět, „kde se to stalo“, „být při tom“, potkat alespoň duchy hřtin, co tam obcházejí. Proto lidé putují na svatá místa, hledat tam staré příběhy, aby je prožili znovu. Příběh tě zvládá, příběh potřebuje lidi, aby nezaniknul. Nikdy jsem nelitoval, že jsem se nechal zvládnout a prošel hory a doly s vírou v místo, které za nimi čeká. Místa a příběhy jako by rozpoznaly víru jim danou. Je velký rozdíl, zda jdeš na cestě za něčím přes hory a doly, nebo se tam přivezeš autem; jestli místo a příběh jdeš obohatit, prožít, anebo vyfotografovat z podstaty.

Poutník i dobyvatel dostanou každý jen to, co si zaslouží.

Dobrý příběh je jako pohádkový dědeček. Rozdělíš se s ním o chleba, nebo ho odbudeš? Podle skutků budeš souzen, podle nich pak

odměněn.

A tak jsem poslechl volání démonů cest a jako Heinrich Schliemann jsem se obrnil trpělivostí a sveřepostí, a vyzbrojený prastarou mapou č. 4369, připomínající svou kresbou zmačkaný papír, i novou, nejnovější mapou č. 118 se vydal hledat mýtus, Tróju, poklad.

A mýtus mi dal na frak. Dovedl mě do kraje zničených, vystěhovaných vesnic, do kraje nepěkné dálnice vinoucí se kolem nepěkné, násilné a vlezlé údolní nádrže Stariny. Dovedl mě do vsi, kde na dvoře vesničani chovali pštrosy. Nalákal mě na rusínské doškové chalupy do Nové Sedlice (na staré mapě Újszék) a dovedl do pustého prérijního zapadákova, fádniho, do dna vybraného místa plného nezajímavých až odpudivých moderních domků, vyasfaltovaného odshora dolů. Ani stopa po dřevěném kostelu, ani jediný oboroh už nahoře na svazích nestál. U cesty pár prázdných dřevěnic. Dokonáno bylo v nejvýchodnější vesnici na Slovensku.

Nenašel jsem už ani Hluboký potok (teď se jmenoval Zbojský), ani stopu po mýtině a domu Medovej baby.

Dokonce (a to mě vážně namíchlo!) už mi tu na cestách nehodlali dopřát ani trošku toho bláta! Už i tady, v nejzapadlejším ze zapadlých

koutů, se začali bát země a schovávat jí pod asfalt. Hanba neodpuštělná. Jen kus východně odtud, na Ukrajině, leží ještě vesnice na tvářích země volně, vidíš domky, jak se zvedají vedle prašné cesty, a víš, že tam patří, že je země, velká matka, na sobě nese. Přijed pak sem, a uvidíš, jaký je zalévání matky pod beton hřích. Takhle jsem si hydroval pod nos. Ale nikdo tu nebyl, kdo by mě poslouchal. Jen asfaltová cesta. Na jejím konci, v hloubi lesa, na místě bývalé Leopoldinen Jagduette, stála lovecká chata nová, betonová, chyběl jí už jen satelit na střeše.

Potok se za ní rozvětvil. Snesla se osamělá a neklidná poutnická noc na jedlovém loži u jednoho z jeho přítoků. Ve tmě v korunách stromů cosi houkalo: Hů. Hu-hu. Hlasy nočního lesa chlácholily. V temnu skomíral oheň z bukových větví, a na dně duše liché obava z medvěda.

Ráno zavšitila nahoře pod nebem Rabia Skala. Stoupal jsem jako rab bukovými lesy po svazích. Místo bratrem Nevrlým popisovaných zrezavělých vrtulek šrapnelů vykukovala z mechu směs zrezavělých plechovek a pivních lahví. Bylo znát, že tudy prošly davy.

Nahoře na polonince stál poslední předválečný hraniční patník. Lesnaté kopce se táhly do dálky. Nebyly nejvyšší, ale na obzoru, v Polsku a na Ukrajině už svítily pláne opravdových polonin. A u cesty první dobré znamení: v trávě ležel suchý vlčí trus. Cesta se houpala nahoru a dolů po hřebeni, šel jsem mezi starými zákopy a mladými polskými turisty, vyčenicichals je už zdálky, byli na hony cítit mýdlem, jako drogerie. Bylo tu rušno. Kraj byl dobyt, vypálen; sbíral jsem poslední drobtý z dávno snědeného krajíce..

Dorazil jsem na Kremeneec, k betonové trojmezí mohyle. V odpoledním slunci jako varovné prsty stály na hraniční čáře žlutomodré hraniční mezníky Ukrajiny, Podkarpatské Rusi. Za nimi nevzpytatelné lesy, svět běženců, skrytých ostnatých drátů a poplašných zařízení. Předem mnou poslední úsek cesty: sestup po hranici do údolí.

Pout' se zmítala v posledních křečích. Samota i únava ze mě spadly. Věděl jsem, že stojím před branou, že trmácení je u konce, tady už bylo úplně liduprázdno. Hranice padala nejprudším svahem dolů a jako šleh bičem zela v lesích. Svah byl tak strmý, že neměl daleko do stěny propasti, klesal v několika dlouhých vlnách pořád hloub a hloub. Zamotával jsem se do ďábelských pastí: na svahu všude rostly husté malinové šlahouny propletlé kopřivami. Povídka bratra Nevrlého na mě doléhala stále silněji, zatrnulo mi při představě, jak na tom asi musel Kuba být, napadlo-li ho tu přenocovat; musel mlít už úplně z posledního, nemohl být při smyslech. Cesta dolů byla nekonečná, ztrácela se někde hluboko pode mnou v zeleni, v bájném údolí Nesmrtelných z čínského obrazu.

Býval bych tam mohl z Kremence jít po značené cestě, starý příběh mě ale měl v moci. Ležel na mě jako prokletí. Nesl jsem ho dál jako čím dál tím těžší balvan.

A najednou bylo slyšet, a pak i vidět, jak tam dole teče Rieka Stuzica, Nejkrásnější z Řek.

Stál jsem v pralesním údolí u vody, vedle mě na zemi tiše tlel dřevěný červený sovětský hraniční sloup, byl jsem skoro u cíle, v poslední baště starého příběhu. Bukové lesy a mezi nimi kamenitá řeka. Už jen málo - a zároveň ještě všechno - bylo přede mnou. Šel jsem pomalu dál. Čekal jsem bláto, křoviny, vývraty, ale nebyly tu, mířil jsem po vrcholu nějakého náspu stále dál proti toku řeky, ke druhému přítoku vpravo, kde byla v mapě vyznačená Chyžka. A byl jsem tam.

Bůh pralesů, démon příběhu o Chyžce je žertář; ještě jsem měl poznat, jaký. Svěřil jsem se mu a on se mě ujal.

Na místě, kde měla stát Chyžka, nebylo nic.

Ale tak docela pusto tu nebylo.

Údolím Stuzice šlo proti mně po náspu bývalé lesní železničky ryčící stádo okamerovaných německých turistů.

Bylo pět hodin večer. Stmívalo se, chtěl jsem si se vším praštit a odejít za Němci do Nové Sedlice, zlenivěl jsem, poklesl na duchu a upadl do trudomyslnosti, seděl jsem sám v nesmyslné době na nesmyslném místě uprostřed karpatského pralesa a nevěděl, co dál, kam a proč jít, podnikl jsem všechno, co se podniknout dalo, a moje cesta byla přesto daremná, neúčinná a k ničemu. Byl to předem prohraný soubor s padesáti roky času, s padesát let starým příběhem. Ale bůh pralesů na mě nezanevřel.

Šel jsem a rozbil nakonec, odhodlán dotáhnout věc opravdu až do nejzazšího konce, v bukovém listí na břehu spacák. Ale nemohl jsem usnout; vyšel měsíc a probleskoval do pralesa mezi černými buky, řeka hučela a nešlo odehnat strach, ani děs, který najednou tiše šuměl do větví. Kolem jen tma a pustina a mokro, propršelo úplně všechno, ignoroval jsem to. Zoufalost dostoupila vrcholu. A v tu chvíli jsem se vzdal. A začal se sám sobě smát.

A to bylo dobře, je dobré vzdát se v pravý čas!

Pak začalo svítat. Déšť ustal. Prales zešedl a zezelenal jako lišejník. Bylo úplně ticho, jen kapky stříbřitě padaly ze stromů. Chlad. Mokro. Ráno. Mír, ve kterém jsem se vzbudil, byl veliký. Tiše jsem sbalil své věci a pokorně odcházel. Řeka bublala a sřibřítě se valila mezi kameny. Jen jednou jsem se ještě zastavil. U druhého přítoku vpravo, kde byla v mapě vyznačená chyžka.

A bylo to tam.

V pralesě, mezi kapradím a mařinkou ležely zrezivělé trosky sporáku. Široko daleko nic, jen opuštěný rozpadlý sporák z dávno zbouraného nejvýchodnějšího domu Československa v divočině na břehu horního Uhu. Muselo to být ono; kdo by nosil starý sporák několik kilometrů přes hory a doly doprostřed pralesa?

Hleďte a naleznete. Byla neděle. Voskresenie, vzkříšení, jak říkají Rusové.

Vracel jsem se v tom náhle shledaném velikém míru po značené cestě zpátky tam, odkud jsem vyšel, do Nové Sedlice. Prales dole v údolí byl zelený a pustý, stoupala z něj mlha. Na palouku se sušilo seno. Po cestě přicházel Rusín se synem. Opíral se o toporec, huculskou valašku. Pod námi na cestě v Nové Sedlici se někdo dal do nádherného, východniarského, rusňáckého zpěvu.

Ani jsem nevěděl jak a stál jsem mezi Rusíny. Podle nášivek na rukávech to byli ochránci přírody, Spolok priateľov Východných Karpát. „A kde si spal, čo?“ zeptal se ten, co uměl spisovně slovensky, podle všeho vedoucí. Byla ve mně malá dušička.

Aby bylo jasno: Stuzický prales je dnes ta nejpřísnější rezervace v Poloninách. A celé Poloniny jsou dnes národní park. V Podyjí by mi už jen za vstup mimo značenou cestu napařili pokutu, za kterou by si pak mohli koupit nepříliš ojeté auto. Nemělo ale cenu lhát (stejně se to nemá), všichni viděli odkud jdu.

„Tam, v pralesě pri Stuzici,“ přiznal jsem a čekal nejhorší. Ale Rusíni mě převezli: „A zima nebulo?“ ptali se. Slaninu a chleba nabídli, kdosi mi podal čirou tekutinu v pohárku: „Na!“ „Čo je to?“ „Živá voda!“ odpověděl mi pohádkový dědeček.

Tak jsem zas byl v Nové Sedlici. Už nebyla odpudivá; byla krásná. Ze svahů scházelo stádo krav s pasákem v holinách. Chodilo nás padesát v potoce; vybírali jsme z koryta smetí. Na břehu se ho vršily plné pytle mezi vrbovím. Na hřišti se hrál fotbal, přihlížející se těšili, jak se po zápase poperou. „A kde ideš? Do Sniny? Pod' s nami, zoberieme ťa našim autobusom na vlak!“ řekl mi kdosi. A jel jsem. A ještě, než jsme byli ve Snině, autobus udělal zastávku.

Ten den se děly jenom zázraky. Bůh Karpat se předváděl.

Naráz jsme seděli před Korčmou u Mykuly, u dřevěného kostelíka v nejzapadlejší osadě Východných Karpát. Měl jsem v sobě východniarský ochranářský guláš. Živá voda tekla proudem, ochranáři se radovali a volali: „A už sy naš!“

V korčmě vyhrával harmonikář, u stolů seděli bělovlasí staříci a strejcové v saku, holinách a klobouku, a zpívali, až se třásla podlaha, i harmonikář měl sako a klobouk a bílou košili, a vypadal jako bratr Paula Newmana, a dost možná to jeho vzdálený příbuzný opravdu byl. Hrál, slzy se mu leskly v očích z té krásy, a okolo na svazích stoupaly do kopců domky, silnice tu končila, pár stavení mělo ještě doškovou střechu. Bůh Karpat sypal z rukávu své nejlepší kousky. Končila neděle 26. září 1999. A na konci té neděle jsme všichni, ochranáři i ten opilý smutný harmonikář, nastoupili do ochranářského autobusu a jelo se a celý autobus zpíval ruské písně. Co zpíval: hřměl. Měl jsem pocit, že se vznášíme metr nad silnicí. Už jsme nešli na naftu. Jeli jsme na zpěv. Mrtvého by tam vzkřísili. Živá voda udělala rozhodně svému jménu čest. A neděle, voskresenie, vlastně taky. Při loučení jsme málem plakali.

Stál jsem na nádraží a cpal se zmrzlinou za poslední peníze. Byl jsem u cíle.

Všechny nesnáze a zklamání byly zapomenuty, jako by nikdy nebyly, a mě zbylo jen vědomí, že ten kraj a starý příběh nezemřely, že naopak žijí a žijí nádherně. Že se nade mnou bůh pralesů, polonin a stád přece jen slítoval (ale nestalo by se to, kdybych nevytrval až do konce!) a že všechno, co jsem hledal, jsem vlastně našel ne při zběsilé honbě za starým příběhem a ne v pustině lesů a divočiny, ale na místě, kde jsem to čekal nejméně, které mě nejvíc zklamalo a kterým jsem pohrdal – v zaasfaltované Nové Sedlici a u lidí z těch odpudivých moderních domů. Měli velikou duši. Trochu z té duše dali i mě. Trochu z té duše teď, aspoň doufám, přijde i k tobě, sestro a bratře.

Z perónu na mě mávaly krásné cikánky, já na ně, vlak na Západ se dával do pohybu.

Kdo hledá pravdu, celou pravdu, ten nemůže vždycky chodit po vyznačených cestách, i kdyby byly vyznačené sebekrásnějším příběhem. A já jsem pravdu hledal, sveřepě, bláhově, beznadějně a krásně jsem hledal pravdu o Chyžce u Stuzice Rieky. A stejně jako Heinrichu Schliemannovi bylo nakonec dáno na místě své vysněné Tróje přece jen něco vykopat, bylo nakonec dopřáno i mně potkat v kraji u Stuzice ducha, co tam stále ještě obchází.

Buď za to díky jemu, bratru Nevrlému, jeho proroku, i lidem z Polonin, dobrým jako chléb.

Tomáš Jurkovič – Jerry

Už jednou byla v této rubrice řeč o velkých divokých řekách. Tehdy jsem připomínal O. Štěrbu. Jeho dlouholetým kamarádem a společníkem na mnoha cestách byl JAROMÍR ŠTĚTINA. Tento skoro šedesátiletý muž byl zvidavý a podnikavý už od malíčka. Nepokoj a touha po poznání jej během života dovedly kromě celoživotního cestování k vystudování dvou vysokých škol (ekonomika a geologie). Po roce 1968 se musel rozloučit s představou, že se stane novinářem a bude cestovat svobodně po světě. Začal pracovat u Geologického průzkumu. Omezené možnosti cestovat jej přivedly k výpravám do méně osídlených oblastí Sovětského svazu. Za ta dlouhá léta poznal východní ruskou koloniální říši jako málokdo. Fascinovala ho nejen příroda, hory a řeky, ale hlavně obyčejní lidé, které na svých cestách potkával. Tvrdil, že v tundře či tajze Saján, Altaje a Jakutsko žije mnoho londonovských hrdinů, a že Sibiř je úžasná a ve všem možném připomíná Ameriku minulého století. Jeho cesty, to jsou desítky přírodovědných a filmářských výprav. Mezi ty nejslavnější patří právě ty s O. Štěrbou. Spolu napsali cestopis „OD PRAMENE K OCEÁNU“, ale i sbírku sibiřských pohádek „JEZDEC NA ŠEDOBÍLÉM KONI“. Do historie světového a českého vodáctví se Štětina zapsal tím, že v r. 1975 společně s F. Slámou, P. Koudelou a W. Wenzlem uskutečnili prvosjezd horního toku řeky Indu. Z této expedice vznikla kniha „S MATYLDOU PO INDU“ (Orbis 1977). Kniha se brzy stala legendou a dočkala se několika vydání (nakladatelství Panorama). O pár let později mu vychází kniha „STUDNA PRO MANDON“ (Panorama 1984), která čerpá z jeho geologického pobytu v Íránu.

Štětina je velmi dobrý pozorovatel a ještě lepší vypravěč. Jeho knihy jsou vždy plné zajímavých detailů a postřehů. V poslední době Štětina známe jako novináře a válečného zpravodaje. Delší dobu pracoval pro Lidové Noviny a Českou televizi. Později založil vlastní novinářskou agenturu Epicentrum, jež se specializuje na reportáže z krizových oblastí ve světě. Stál též u zrodu nadace Člověk v tísni, která je zaměřena na organizování humanitární pomoci. Za svoji práci získal v roce 1993 cenu Františka Krieglga za statečnost a úsilí o dodržování lidských práv a občanských svobod. Během pořizování reportáží prožil už nejednu dramatickou situaci. Namátkou – zatčen a odsouzen v Turecku na šest let (rozsudek byl nakonec zmírněn na 6 měsíců) nebo pobyt přímo v místě bojů v Grozném atd. Svoje postřehy, zážitky a pocity za posledních deset let shrnul do souboru 25 povídek, které vyšly v knize „Století zážraků“ (nakladatelství Lidové noviny 2000). Celou knihu jsem přečetl jedním dechem a musím říct, že i když většina příběhů čerpá náměty z lidských tragédií a válek, byl to pro mne velmi silný zážitek lidskosti. Jako ukázkou Štětinovy tvorby jsem vybral zajímavý rozhovor z knihy S Matyldou po Indu.

„Život je krásný, ano. Jen někdy nerozumím evropskému výkladu štěstí,“ řekl náš styčný důstojník Baigh. „Dnes do Hunzy přijedou Evropani, nechají se prostupovat klidem, který už doma dávno neznají, a mluví o ráji a o tom, jak se lidem šťastně žije uprostřed přírody. Protože by však tady neuměli žít, odlétají domů do svých měst a šíří falešnou představu o tom, že lidé žijící v přírodě musí být jen kvůli tomu, že žijou jinak než nespokojený městský člověk, šťastni. Chudý člověk, který má tuberkulózu nebo trachom nebo trpí parazity nebo mu umírají děti, nemůže být šťastný, i když žije uprostřed nejkrásnější přírody. Co vůbec může udělat hladový člověk se svým životem? Není to směšné a ostudné závidět chudšasovi čistě nebe? To je chamtivost!“

Odmíchl se, slezl z postele, hodil na ohniště několik klacků a potom potichu dodal: „Promiňte.“

„To je v pořádku,“ řekl jsem.

Dychl na brýle a řekl: „Nepodezírám vás, že jste přijeli do Gilgitu s nadřazeností evropského pozorovatele. Mluvme ale o tom, proč jste sem přijeli. Zajímaly by mě důvody.“

„Dobře,“ řekl jsem, „pokusím se. Jsou zhruba tři.“

„Hlavní je touha po čistotě a hloubce prožitku. Obávám se ale, že ji budeme oba chápat trochu jinak.“

„Proč myslíte?“

„Žijete-li obklopen sítí informačních prostředků,“ povídám, „může se vám brzy

stát, že zjistíte, jak dýcháte jejich rytmem. Jako byste byl přiletován k drátu, který vás spojuje s tisícem světů.“

„Myslíte televizi, rádio, film a tak dál?“

„Ano. A ten drát je prostředníkem, který vám dává možnost vstřebet takové množství zážitků, že byste byl nucen žít sto životů, abyste o ně nebyl ochuzen.“

Většina vašich prožitků je zprostředkovaná. A nejen to, prožitky jsou už připraveny ke spotřebě v koncentrované podobě. Profesionálně prefabrikované vzrušení, pohoda, smutek a strach... Vyrábějí je celé odborné týmy. Výsledkem je – utužení.“

„Můžete se bránit.“

„Taky se bráním. Proto tu například sedím. Ale obrana je těžká. Nebojujete proti něčemu, co by vám bylo nepřijemné nebo vás obtěžovalo. Jen vás to mění. Lidé, kteří se často koukají na barevnou televizi nebo na nádherné barvy na plátně, jsou zklamani, vidí-li jednou za čas skutečné barvy v přírodě. Pak se jim zdá příroda šedivá.“

Moderní člověk se nechová jako dítě, které poprvé vidělo biograf, ve kterém vlk sežral zajička ušáčka. Prostě nemůže truchlit nad každou tragédií, o které se dozví. Nemůže, protože to nemůže dělat každý den.

Netýká se to bohužel jen osudu fiktivních hrdinů. Televizní člověk se musí obrnit i proti skutečným tragédiím, které se kolem něho odehrávají. Obrní se a je mu pak jedno, jestli povodně v Bangladéši zahubí třicet nebo třicet tisíc lidí.“

„Všude na světě je vlastní neštěstí bližší než cizí,“ namítl Baigh.

„Aby mne ochranná ulita před světem úplně neuzavřela, snažím se ji rozbít vlastním nezprostředkovaným hlubokým zážitkem.“

„Čistý prožitek můžete najít i doma, kvůli tomu nemusíte jezdit do Himálaje,“ namítl Baigh. „V lásce, s dětmi, v meditaci nebo v rozmluvě s Bohem.“

„Máte pravdu, ale jsou tu další důvody,“ řekl jsem. „Je to radost z toho nebyt šroubkem a souvisí to s radostí ze hry. Uspokojení je obvykle tím vyšší, čím je vyšší hra. Plavba po Indu je dost vysoká hra, co říkáte?“

„Obdivuhodný pokus.“

„Je to velmi těžká plavba. Sám vidíte, že by potřebovala daleko víc času, silné podpůrné skupiny, víc doprovodných aut... První průjezd kaňonem by si zasluhoval, aby za ním stála silná organizace...“

„Nenašla se, že?“

„Nenašla. Přesto jsme se do toho pustili. Celou plavbu jsme si vymysleli sami. Sami jsme ji připravili, a jestli to přežijeme, sami ji skončíme. Dovedete si představit ten fantastický pocit soběstačnosti? V době, kdy je lidská práce rozdrobena na takové kousičky, že ten, kdo dílo začíná, má jen neostrou představu o tom, jak bude pokračovat,

a účel práce je znám jen zoufale všeobecně? Všichni jsme se starali o všechno, všichni jsme měli obavy o to, jestli se do Himálaje dostaneme. Všichni jsme dřeli stejně. Proto, že jsme toho mohli kdykoli nechat, jsme toho nikdy nenechali. Byl to náš Indus!“

„Snaha po seberealizaci,“ řekl Baigh učeně.

„Nevím, možná.“

„Stále to ale není důvod jezdit do Himálaje. Vyniknout můžete v kterémkoli oboru.“

„To souhlasím. Je tu však ještě ten třetí důvod. Touha po neznámých koutech zeměkoule. Když už taková místa na světě skoro nejsou, je to trochu staromilský důvod, že? Ale ty malé zbytečky, k nimž patří himálajské kaňony, ještě někdo objevit musí.“

„Měl jste někdy pocit,“ řekl Baigh, „že by vám vyhovovalo jiné století, třeba devatenácté?“

„Víte, co jednou říkal Amundsen Nansenovi? Jsem rád, že jsem se nenarodil později, to už nebudete objevovat.“

Baigh se pousmál: „V Himálaji například je toho ještě dost k vidění. S jednou výhradou ovšem, co neviděl Evropan, viděli už jiní. Takových míst je tady dost. Několik jsem jich i navštívil. Nedomnívám se při tom, že bych je objevil, právě tak jako Sven Hedin nebyl první, kdo viděl prameny Indu.“

„Ale první je popsál.“

„Všechno lze ještě lépe popsat, ještě lépe zmapovat a ještě lépe zmikroskopovat. Nebo vám jde o tu romantiku dotknout se nějakého kamene jako první člověk? Takového kamení je v Himálaji devadesát pět procent.“

„Nesmíte se. Víte přece, že jde o taková místa, která je třeba dobývat, překonávat překážky a potýkat se s těžkostmi.“

„Nic nezlehčuji, to bych zlehčoval všechny dobyvatele himálajských vrcholů a nakonec i vaši plavbu kaňony. Ale tuším váš smutek nad tím, že veliká doba objevitelství vzala za své.“

Petr Willy Vilhelm

Potní chýše z hlíny

Většina z vás již zakusila, co to je sedět v indiánské potní chýši, lapat po dechu ve chvílích, které dělají z chlapců muže, a hovořit na vážná témata. Prakticky bez rozdílu se používá lehká konstrukce z proutí obvyklá na pláních i jinde a uzpůsobená pro rychlou stavbu, překrytá plachtami a dekami (hard ethno hobbisté použijí samozřejmě bizoní nebo losí kůže), které se v lakotštině říká *inítipi*. Většinou obřad potní chýše doprovází jisté slavnostno odvozené z útržků informací o lakotském obřadu potní chýše – *inípi*. Ti hloubavější si možná přečetli něco od Černého Jelena nebo stručný popis v Laubinově knize *The Indian Tipi*, případně jinde.

Jenomže potní chýše a obřady s ní spojené neužívali jen Indiáni z prérí, respektive Lakotové, ale i jiné národy z jiných oblastí. Každý z národů pak měl v obřadu něco specifického a zvláštního, co zapadalo do jeho vlastních představ o světě přítomném i vezdejším. U nás ve Wallowě se inspirováme především národy z oblasti Plateau řeky Columbia na severozápadě dnešních USA, najmě kmenem Nez Perce. A právě na Plateau se vyskytuje a používá zvláštní forma potní chýše vyrobená na podsaditější konstrukci pokrytá rohožemi z orobince nebo zvláštního rákosu „*tule*“ a potom hlínou. Rozhodli jsme se, že vyrobíme repliku takovéto potní chýše na našem tábořišti u Skleného nad Oslavou, možná jednu z mála existujících na světě, a utvoříme si tak potní chýši stabilní, vhodnou pro léto i zimu. Odpadnou tak i diskuse, kde vzít honem krycí plachtu a či deka má být vespod.

Podle staré legendy přinesl Indiánům potní chýši mýtický hrdina Kojot ještě za časů Zvířat jako dar lidem pro nadcházející čas Lidí. Tato myšlenka ho napadla po cestě k vodopádům Celilo na řece Columbia, kam se vypravil, aby uvolnil skalní bariéru, která bránila lososům v cestě proti proudu, a zajistil tak lidem obživu v blížícím se novém věku. Začal stavět u jezera, které dnes nese název Soap Lake, Mýdlové jezero, podle stejného stavebního principu, který všichni známe – vždy dva a dva kmínky proti sobě při zachovaném principu čtyř – symbolicky pro čtyři směry, čtyři roční období, čtyři základní jídla (plody pod zemí, plody nad zemí, ryby, maso), čtyři období lidského života. Mezi ně přidal ještě čtyři pruty jako čtyři živly a okolo je spojil jednou obručí, která to všechno spojovala v jeden celek. Dřevěnou kostru pokryl rohožemi z rákosu

„*tule*“ a celou chýši pokryl hlínou, kterou uplácá tak, aby nepropouštěla vodu.

Postupovali jsme stejně podle stručných popisů v etnografických příručkách a podle starých fotografií a po několika dnech práce jsme konečně uspěli. Nejhorší bylo rozhrňácet nekonečně mnoho kýblů jílu na stejnoměrnou kaši. Asi desetitisíckrát jsme od srdce prokleli velkorysou prostornost interiéru. Na druhou stranu, při obřadu potní chýše na letošním silvestrovském táboření každý ocenil to, jak dobře hlína izoluje (zjistilo se, že teplotu hůře odolní bojovníci/bojovnice, kteří byli zvyklí vedru vevnitř

utéci tím, že prorazili hlavu pod plachtou, tvrdě narazí), a že vevnitř na zemi nejsou zhruba odmetené zmrázky, ale suchý rákos, který ještě voní létem. Vnitřek se vytopí velmi rychle a lze tak pochopit, že za starých dob se někteří Indiáni saunovali každý den zrána.

Výsledek našeho experimentu jste mohli posoudit sami třeba v rámci jarního sněmu LLM, čímžto vás zveme do, pokud víme, jediné *wisitamu* – hliněné potní chýše po vzoru Indiánů Plateau v Čechách, a možná i v Evropě.

Jan Křístek – Apač, Wallowa

Flathead sweathouse

„Jako všechno umění je i poezie ve své podstatě tajemstvím. Každý pokus o definici jejího kouzla končí někdy směšným, jindy brutálním fiaskem. Vysvětlení básně je obsaženo v básni samé a je od ní neoddělitelné. Nikdy bych se nedal svést k tomu, abych se pokusil objasnit čtenáři několik veršů, o kterých nevím, proč jsem je napsal, kde jsem je našel ....“

*Kyvadla zavěšená mimo vítr.
Píšťaly bez dechu.
A trávy stranou času.*

*Stmívání vyhloubená v kameni.
Nikdo Ti v dlani ruku nepodá.
Zčernala ve zvonech a nesmíš.*

Vím, že několik básní pana Skácela se už v Bizoním Větru na stránce věnované poezii kdysi objevilo. Přesto mi dovoluňte podělit se s Vámi o několik dalších, neboť sněhová vločka, letní večer, studánka v lese či sklenice vína vyslovená ústy tohoto básníka se v našich srdcích stávají něčím více než pouze slovy napsanými na papíře.

NOCI A DNY

*I tento svět má svoje noci
a je jich mnoho*

*jsou však rána
kdy hlasy ptáků něžně skřípou
jak střemchou otvíraná brána*

*A dny jsou
laskavé jsou dny
dny bez plotů a samá vrátka*

*kdy děti malá podzimňátka
sbírají v trávě kaštany*

MALÁ NÁDRAŽÍ

Jsou krajiny, kde děti ještě vlakům mávají.

*Vždycky jsme malinko smutní
na malých nádražích,
kde nikdo nečeká.*

*Najednou máme bílou duši z bezu,
najednou je v nás příliš z člověka.*

ZATÍM NE

*Na stinné straně stromoví
Viděl jsem rejdit hbité veverky
A z černých lísek
Pršely letos oříšky
Děravé jako ouška jehel*

*Nadarmo navlékáme nekonečnou nit
Napřesrok možná
Napřesrok se to možná podaří
Letos je podzim Do dešťů se dává*

KDO POTMĚ PIJE VÍNO

*Celou noc čeká anděla
čeká že přijde sepsat jeho při
věří že anděl uvěří*

*Andělé zatím
(přišli tři)
váhají venku u dveří
a vymýšlejí práh*

VEČER

*Na nebi sbírá se vítr,
zítřejší nachový vítr,
a znova láska,
znova odedávna
zpozvdálí překází smrti.*

***

*bůh bůhvíjaké tvory stvořil
k obrazu svému bůhvíjak
přikázal na mák padat rose
a na svět přišel rosomák*

ZLATÁ BRÁNA

*Hledal jsem hezké slovo pro tebe
a měl jsem na jazyku temnou višni.
I chřástal se mi líbil,
také tráva.*

Dokonce autogén.

*A náhodou jsem našel nejhezčí,
dívej se, venku poprchává.*

*Není to zlatý červencový liják,
co je jak mečem podepřená brána.
Můžeme vejít. Hlava nesejde.
Venku jen trochu, drobně poprchává.*

JINÁ BÁSEŇ O SRDCI

*V té jedné hospodě, a neprozradím, v které,
je moje srdce křivo vyřezané
v židličce, která zbyla.*

*Spíš v opěradle. Ve dřevěné židli.
V takové hospodě, kde občas běsí bydlí*

a milenci se o ně opírají.

*O moje srdce. Jednou jsem ho nechal
v té hospodě, když na sůl nebylo
a já jsem tenkrát spěchal.*

Gábina Vrbenská

Peter Hoeg – Cit slečny Smilly pro snih

Hlavní postavou románu je Smilla, napůl Dánka a napůl Gróňanka, která v sobě má přírodní instinkty původně žijících Gróňanů, ale snaží se žít životem evropské civilizace. Román má více dějových linií, celkově je psaný zajímavě a nezvykle, má v sobě cosi z detektivky. Peter Hoeg je v současné době nejčtenější dánský autor a jeho kniha vyšla v nakladatelství Argo.

Rómské pohádky

Pohádky po rómských osadách na Slovensku sesbírala Milena Hübschmanová, která také napsala velmi dobrou předmluvu a krátké charakteristiky jednotlivých autorů. Pohádky, které jsou přepsané z lidového vyprávění, jsou ponechané v původní nespisovné podobě. Pohádek je v knize 71, jsou jiné než „naše“ pohádky, ale hezké a zajímavé. Kniha vyšla ve Fortuně a obálku ilustroval rómský malíř Rudolf Dzurko.

PRAHA očima Jaroslava Seiferta a Ivana Svatoše

Knížka pro všechny, co mají rádi básničky a hezké věci. Sympatická malá knížka Seifertových básní a Svatošových obrázků. V knížce je vždy na jedné straně báseň, na druhé obrázek, a to obojí s tematikou Prahy. O téhle knížce se nedá moc psát, je lepší ji rovnou vidět a číst.

Výchova k toleranci a proti rasismu

Tento sborník vyšel v nakladatelství Portál a je určen všem, kteří se zajímají o národnostní menšiny, problémy s rasismem a xenofobi. Kniha má tyto podkapitoly: 1. Rasismus, xenofobie a intolerance z hlediska práva, sociologie a antropologie, 2. Novodobá migrace po roce 1989, 3. Situace národnostních menšin v ČR, 4. Metodika práce s mládeží (obsahuje i zajímavé vyhodnocení dotazníků, které dostali žáci ZŠ), 5. Soubor her k procvičování tolerance (hry jsou většinou velmi dobré a ve kmeni použitelné). Celkově je to sborník velmi dobrý a doporučuji ho všem, kdo si chtějí rozšířit obzory.

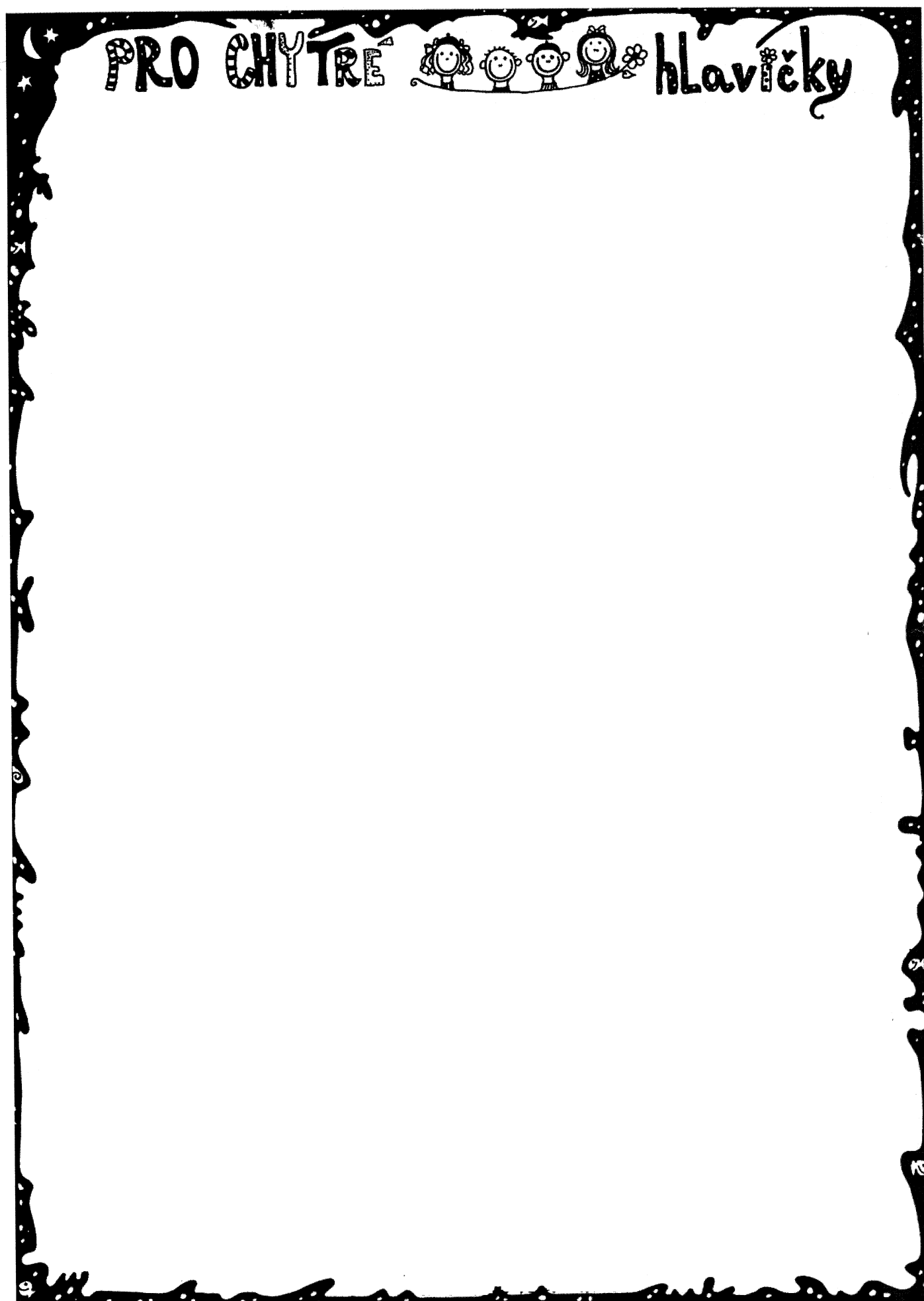
Gabriela Majerová – Olowan Tate

Jack Schaefer – Kaňon

Autor nesmrtelného románu Muž se srdcem kovboje, napsal v roce 1953 knihu, popisující život osamělého čejenského bojovníka Malého medvěda, který spadne do malého kaňonu, z něhož není cesty ven. Naštěstí se tam stejným způsobem ocitlo i stádo bizonů, a tak Malý medvěd, který hospodárně využívá dary přírody, dokáže v kaňonu pohodlně přežít. Později si do tohoto svého „ráje“ přivede i manželku. V závěru knihy však dospívá k poznání, že život bez společenství jiných lidí je o mnoho ochuzen a vrací se zpět ke svému kmeni. Příběh se odehrává ještě před masivním příchodem bělochů na pláň a ukazuje tak život préríjních indiánů za „staré doby“. Kniha je doplněna zasvěceným doslovem Miloše Eksteina. (Schaefer, J.: Kaňon. Praha, Toužimský&Moravec 1999. K dostání v ligovém „obchůdku“.)

Jakub Vávra – Čanešiča

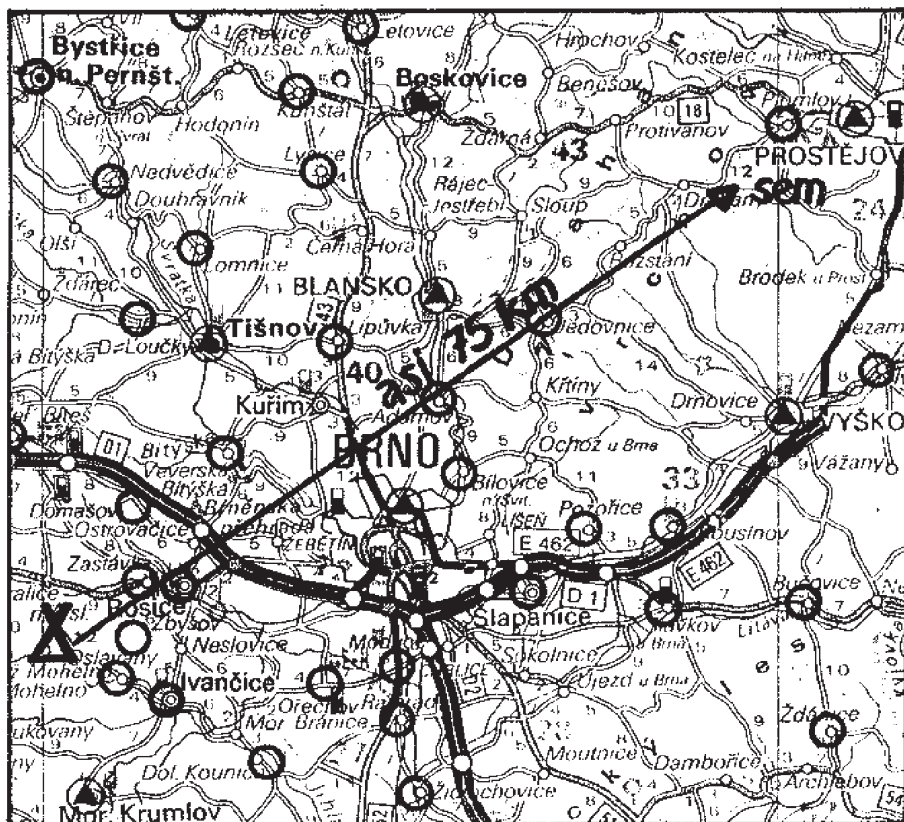
DRUŽINA LENOCHODŮ

podle
starých
kronik

2. VYVEZENÍ

píše a
kreslí
Pajda

DRUŽINU LENOCHODŮ
JSME OPUSTILI V TRU-
DNÉ CHVÍLI - PŘI KOPÁNÍ
TÁBOROVÉ STUDNY ...
ZATÍM ČAS POKROČIL
A PŘIBLÍŽIL SE KONEC
TÁBORA ...
JEDNOU VEČER SE
LENOCHODI ŠELI VE
STANU SVÉHO VEDOU-
CÍHO - KŘEPELKY :

MINĚ SE CHCE ZVRACET!
TAK SE ASPOŇ VYKLOŇ VZADU POD PLACHTOU VEN!
BLEĚ!

TAK, PÁNŮVE, PRVNÍ DVOJICE - VYSEDAT!

TADY MÁTE NECO JÍDLA, CELTU A MAPU
TADY MÁTE V OBÁLCE DOKLADY A PENÍZE... ALE SMÍTE JI OTEVŘÍT JEN V PŘÍPADĚ NEJVYŠŠÍ NOUZE
CESTOU ZPÁTKY DO TÁBORA NESMÍTE PROMLUVIT S ŽADNÝM DOMORODCEM!

TAK ... VY JSTE POSLEDNÍ... DOUFAM, ŽE SE NEJPOZDĚJI ZA TŘI DNY ZASE UVIDÍME V TÁBOŘE
ASI ZA HODINU
Hugo BOSS

DALŠÍ DNY POSTAVILY CHLAPCŮM DO CESTY RŮZNÉ PŘEKÁŽKY...
BRNĚNSKÁ PŘEHRADA

JAK SE DOSTÁNEME NA DRUHOU STRANU?
TAMHLE JE RYBÁŘ V LODCE

A KDO VAM TO ZAKAZAL
Nesmíme mluvit. Počkáme, až se dočkáme, až se dočkáme...

Ploměr
?!

CHUDACI CHLAPCI... TAKOVÍ MLADÍ...
... A NĚMÍ!

JINÁ DVOJICE

DOKLADY MLÁDEŽI!

TAK, BUDE TO!?

VÍTE... MY HRAJEME TAKOVOU HRU

TŘETÍ DEN VEČER NA SKÁLE NAD TÁBOŘEM

ČAU HOLA, PŘÍSERY NEVÍTE, PROČ JSME SE MĚLI SEJIT ZROVNA TADY?
MÁME TU NEJAKÝ VZKAZ!

Milí lenochodi, tady na táboře se z vás stala celkem dobrá parta... Bylo to to poslední, co jsme vám mohli dát... Dát už je to jenom na vás!
Ploměr Robin